

ΠΡΩΤ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝ. ΓΚΙΑΦΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ
ΕΦΗΜ. Ι. Ν. ΑΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΕΡΩΣΥΝΗ

Εισαγωγή

Σέ μιά εποχή πού τά πάντα εἶναι μεταβλητά εἴτε πρὸς «τό βέλτιστον» εἴτε πρὸς «τό χείριστον», κάθε σκεπτόμενος καὶ διαλογιζόμενος ἄνθρωπος θέτει κάποια ἐρωτήματα. Πρόκειται γιὰ ἐρωτήματα καὶ ἀπορίες πού τίθενται ἀναζητώντας τὴν ἀλήθεια, σέ μιά θεματολογία, πολλές φορές ἀπροσέγγιστης μέχρι παλαιότερα, καὶ λίαν δογματικῆς μέχρι πρότινος. Ἡ ἀνάπτυξη ὅλων τῶν ἐπιστημῶν σέ ὅλους τοὺς τομείς διάδρασης τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὀδηγήσει στίς ἀπαντήσεις καὶ στὴν διαλεύκανση πολλῶν ἀνεξερεύνητων ζητημάτων.

Ἔτσι καὶ ἡ «ιερά ἐπιστήμη», ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀνατολικῆς ὀρθόδοξης θεολογίας, μέσω τῆς ἔρευνάς της στίς πλούσιες πηγές της (ἴτιο βασικά στὴν Ἱερά Παράδοσή της¹, μέρος τῆς ὁποίας καταγράφεται στόν «κανόνα» τῆς Ἁγίας

---

¹ *Ἱερά Παράδοση, Ἀποστολική Παράδοση* ἢ καὶ ἀπλῶς *Παράδοση*, στὴν Ὁρθόδοξη θεολογία ἀποκαλεῖται τό σύνολο τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως πού ἀρχικά παραδόθηκαν μέ τόν ἐνιαῖο τύπο τῆς προφορικῆς διδασκίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ κατόπιν διδάχθηκαν αὐθεντικά καὶ ἀνελλιπῶς ἀπό τὴν Ἐκκλησία στοὺς μετέπειτα αἰῶνες. «Ἡ Ἱερά Παράδοση, ἀποτελεῖ πηγὴ τῶν ἀληθειῶν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἰσότημῃ καὶ ἰσόκυρῃ "τῷ θείῳ γραπτῷ λόγῳ". Τό κέντρο τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως εἶναι ὁ Χριστός καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ κοινωνία καὶ ἡ περὶ Αὐτοῦ μαρτυρία τῶν προφητῶν, ἀποστόλων καὶ ἁγίων. Ἔτσι γίνεται ἀντιληπτό πῶς ἡ Ἱερά Παράδοση ἀποδίδεται μέσῳ τῶν θεουμένων αὐτῶν ἀνθρώπων τῆς Ἐκκλησίας ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ εἴτε μέσα ἀπό προφορικό καὶ γραπτό λόγο, εἴτε μέσῳ ἀπεικονίσεων. Γιὰ τοὺς Ὁρθοδόξους, ἡ Ἱερά Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἀλάθητη ἔκφραση τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ δέν εἶναι διάφορη καὶ ἀνεξάρτητη ἀπό τὴν Ἁγία Γραφή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μέρος αὐτῆς καὶ καμμία ἀντίθεση δέν θεωρεῖται ὅτι ἐνυπάρχει στί διδασκαλία τους. Ἡ "διάκριση Ἁγίας Γραφῆς καὶ Παραδόσεως ὡς δύο πηγῶν... τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως" εἶναι "συμβατική" καθὼς ἡ Ἐκκλησία ποτέ δέν ξεχώρισε μέ τέτοια ἔμφραση αὐτές τίς δύο πηγές» (Γιὰ περισσότερες πληροφορίες βλ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Δογματικὴ Γ*, σ. 151.)

Γραφής² καί στίς αποφάσεις τῶν ἐπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων), δίνει ἀπαντήσεις ἐπί πολλῶν ζητημάτων καί θεμάτων ἀπτομένων τῆς δικῆς τῆς ἀποφάνσεως. Ἡ ἐπιστήμη τῆς θεολογίας στοχεύει στή μελέτη τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, ἐμπειρίας καί πρακτικῆς. Ἐξετάζει τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἰδιότητα Του, τὴ φύση Του, τὴ σχέση μὲ τὸν κόσμον κ.ἄ. Ἡ πορεία τῆς θεολογίας ταυτίζεται μὲ τὴν πορεία τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης περιέχουν τὴν πρῶτην θεολογικὴν μαρτυρίαν, ἀφοῦ ἀρχίζουν νὰ γράφονται 20 χρόνια μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Ἡ ὅλη διαδρομὴ τῆς ἐξέλιξης τῶν θεολογικῶν γραμμάτων λοιπόν, εἶναι κοινὴ μὲ τὴν πορεία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

Ἡ Θεολογία εἶναι κυρίως ὁ λόγος γιὰ τὸν Θεὸν ποὺ ἔχει ἀποκαλυφθεῖ, ἀναφέρεται στὸν Θεὸν καὶ προέρχεται πρῶτα ἀπὸ Αὐτόν. «Ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸν Θεὸν στηρίζεται στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν Θεὸν καὶ παίρνει τὴ μορφὴ τῆς ἀπάντησιν στὴ σκέψη, στὴ λατρεία καὶ στὴ διαγωγὴ, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀκούει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ»³. Γενικά, ἡ ὀρθόδοξη θεολογία εἶναι ἡ πεμπτοσύνη καὶ ὁ ζωφόρος καρπὸς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ὅπως ἀποτυπώνεται στὸν γραπτὸ καὶ προφορικὸ λόγον τῆς.

Τὰ θεολογικὰ γράμματα ἐκφράζονται μὲσῶ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας⁴, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐκφραση τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ δογματικὴ μελέτη συνιστᾷ ἐνίσχυση τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ὡς θεόπνευστου καθιδρύματος.

² Ὁ “κανόνας” τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ὁ κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς & Καινῆς Διαθήκης. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέχεται συνολικὰ 76 βιβλία. Διπλαθὶ 27 τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὁποία καὶ εἶναι: τὰ εὐαγγέλια τῶν 4 εὐαγγελιστῶν, οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, 21 Ἀποστολικὲς ἐπιστολές καὶ ἡ Ἀποκάλυψη, καὶ 49 βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ ὁποία διακρίνονται: Α) στὴν Πεντάτευχον, Β) στὰ Ἱστορικὰ βιβλία καὶ Γ) στὰ Ποιητικὰ-Προφητικὰ Βιβλία. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀναφέρεται στὴν πρὸ Χριστοῦ περίοδο, καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρεται στὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὴ διδασκαλίαν Του καὶ στίς ἐπιστολὰς καὶ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διαβάζεται στὰ ἑλληνικὰ χάρι τῆς μεταφράσεως τῶν ἑβδομήκοντα, ἐνῶ ἡ Καινὴ Διαθήκη στὸ πρωτότυπον ἑλληνικὸν κείμενον ἢ καὶ σὲ μετάφραση καὶ ἐρμηνείαν ποῦ φέρει τὴν ἐγκρίσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. (Για περὶ σσότερες πληροφορίες βλ. ΑΘ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Πίστις*, σ. 19).

³ Βλ. ΑΘ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Πίστις*, σ. 26.

⁴ Ἡ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περιλαμβάνεται στὰ κείμενα, τὰ ὁποία εἶναι γνωστὰ ὡς σύμβολα, ὅροι, τόμοι, ὁμολογίες ἢ δογματικὲς ἐκθέσεις, σὲ ἀντίθεσιν μὲ τοὺς κανόνες, οἱ ὁποιοί, ἂν καὶ ἀναφέρονται κυρίως σὲ θέματα πολιτεύματος, διοικητικῆς φύσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, δὲν στεροῦνται καθολικοῦ ὑποχρεωτικοῦ κύρου. Στὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε τὴν ὑπαρξὴ τῶν κανόνων, οἱ ὁποιοί ἀναφέρονται καὶ θίγουν ἅμεσα ἢ ἔμμεσα καὶ δογματικὰ ζητήματα, τῶν λεγομένων δογματικῶν κανόνων, συντελώντας στὴν ἀκριβέστερη διατύπωση τῶν κανόνων.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἱστορία μαρτύρων καὶ δικαιοσύνης, διωγμῶν καὶ θριάμβου, πάλης ἐναντίον τῶν αἵρέσεων καὶ ἀγῶνων γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας, διαγράφει τὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀνέπτυξαν τὴ θεολογοῦσα σκέψη τους. Ἡ Θεολογία δὲν ἀποτελεῖ μόνον προῖον δημιουργικοῦ στοχασμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐμπειρία βιώματος πίστεως καὶ ἐπαφῆς μὲ τὸν Θεό, τόσο στὴ Θεία Ἀποκάλυψη «ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ», ὅσο καὶ στὸν καθημερινό βίον τῶν χριστιανῶν τῆς ὀρθοδόξου μαρτυρίας.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι, ὅπως καὶ στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως διακηρύσσεται, ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐπιφυλάσσοντας γιὰ τὸν ἑαυτό της τὴν ἀποθησαύριση τῶν ὑψηλῶν ἐπιτευγμάτων τῆς θεολογούσης σκέψεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ λοιπῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι στὸ φῶς τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, μὲ τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν ὑπάρχουσα σὲ αὐτοὺς δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, τὸν λόγο, παρέδωσαν σὲ ἡμᾶς τὴν ὀρθόδοξη δογματικὴ πίστη. Τὴν πίστη αὐτὴ εὐρίσκει κανεὶς καταγεγραμμένη στὰ γραπτὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν τὴ διαχρονικὴ συλλογικὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας, ἔχοντας δημιουργήσει τὴν ὑποδομὴ μέσῳ τῶν γραπτῶν μνημείων τῆς Ἱερᾶς Παράδοσης, ἔρχεται νὰ ὀρθώσει λόγο γιὰ κάθε ζήτημα πού τὴν ἀφορᾷ ἢ ἀπασχολεῖ τοὺς ἀκολουθοῦντες τὴν ὀρθόδοξη πίστη. Παραθέτει γνώμη χωρὶς ἀναστροφές, ὅταν πρόκειται γιὰ θέματα δογματικῆς ἀλήθειας. Ξέρει νὰ διαλέγεται μὲ ἑτεροδόξους, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀμφισβητεῖ μὲ βάση τὸ γνωστικὸ ἀντικείμενό της, τὸ ἀντίθετο στὴν ὀρθόδοξη παράδοση. Διαμορφώνει λόγο μέσα ἀπὸ τὴ σπουδαία παρακαταθήκη της, θέλοντας νὰ πετύχει τὴ διατήρηση τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὁρθοδοξίας σὲ καιροὺς «πνευματικῆς ἀπόκλισης ἀπὸ τὴ λεωφόρο τοῦ ἐλεύθερου στοχασμοῦ καὶ τοῦ ὑπεύθυνου ἀγῶνος γιὰ τὴν ἀνεύρεση τοῦ οὐσιαστικοῦ νοήματος τῆς ζωῆς»⁵.

Ὅλα τὰ ἄνω ὡς προλογικὰ ἐπισημαίνονται μὲ ἓνα καὶ μόνον στόχο: νὰ εἰδωθεῖ πολὺ εὐσύνοπτα ἡ ἱστορικὴ πορεία καὶ ἡ ἐν γένει προσφορά τῆς θεολογίας ὡς ἐπιστήμης. Ἡ Θεολογία ὅμως δὲν σταματᾷ στὸ χθές, γιατί «*Ἰησοῦς Χριστὸς χθές καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας*» (Εβρ. 13, 8). Ἀντίθετα, συνεχίζει καὶ θὰ συνεχίζει νὰ προσφέρει λόγο παρηγορίας, παραμυθίας καὶ ἐνισχύσεως στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο.

Κατὰ καιροὺς ὅμως τίθενται διάφορα ἐρωτήματα ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη, τὰ ὁποῖα καλεῖται ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία νὰ ἀπαντήσει. Τέτοιου εἴδους ἐρωτή-

⁵ Βλ. ΑΘ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Πίστη*, σ. 10.

ματα είναι τά ἑξῆς: *Γιατί ὑπάρχει τό ἄβατο γιά τίς γυναῖκες στό Ἅγιο Ὅρος; Γιατί δέν χειροτονοῦνται οἱ γυναῖκες ἱερεῖς; Ἀντιμετωπίζει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τήν γυναῖκα ὡς ὑποδεέστερη ἔναντι τοῦ ἀνδρα;* Καί πολλά ἄλλα ἐρωτήματα ἀκούγονται τά ὁποῖα σχετίζονται μέ τήν σχέση ἀνθρώπου καί Δημιουργοῦ ἢ ἑνός ἀνθρώπου μέ τόν συνάνθρωπό του.

Στήν παρούσα ἐργασία θέμα ἑνασχόλησής μας θά ἀποτελέσει *«ἡ Γυναῖκα καί ἡ σχέση της μέ τήν Ἱερωσύνη»*. Ἔχουν ἐκφρασθεῖ κατά καιρούς πολλά ἐρωτήματα, ὅπως: *Γιατί νά χειροτονοῦνται μόνο ἄνδρες στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία; Μήπως συμβαίνει αὐτό γιατί ὑποτιμᾶται ἡ θέση τῆς γυναῖκας καί ἀνιχνώνεται ἡ θέση τοῦ ἀνδρα μέσα στήν Ὁρθοδοξία;* Ἀπό κοινωνικῆς ἀπόψεως δέν εἶναι ρατσιστική διάκριση τό γεγονός αὐτό; Ἀποκλείεται ὄντως οἱ γυναῖκες νά βοηθήσουν στό λειτουργικό ἔργο τῆς ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας; Πῶς μποροῦν νά συμμετέχουν ἐνεργά οἱ γυναῖκες στή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας; Ὅλα αὐτά τά τιθέμενα ἐρωτήματα εἶναι μερικά ἀπό αὐτά πού θά μᾶς ἀπασχολήσουν στό κυρίως μέρος τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

Στό σημεῖο αὐτό νά ἀναφερθεῖ ὅτι πρωταρχικός στόχος τῆς παρούσας ἐργασίας εἶναι νά ἰδωθεῖ ἡ Ἱερωσύνη μέ τήν γενική καί εἰδική ἔννοια τοῦ ὄρου. Δέν μπορεῖ νά θέλουμε νά ἐξετάσουμε τό θέμα τῆς Ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν χωρίς νά κατανοήσουμε τί εἶναι Ἱερωσύνη ὡς μυστήριο μέσα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Στή συνέχεια θά καταβληθεῖ προσπάθεια νά παρουσιασθεῖ ἐν συντομίᾳ ἡ θέση τῆς γυναῖκας μέσα στήν Ὁρθοδοξία. Καί πάλι δέν μπορεῖ κάποιος νά ἀναφερθεῖ στό θέμα τῆς χειροτονίας τῆς γυναῖκας χωρίς πρωτίστως νά ἀναδειχθεῖ ὁ ρόλος τῆς γυναῖκας μέσα στήν Ὁρθοδοξία ὡς μιᾶς ξεχωριστῆς ὄντολογικῆς ὑπαρξῆς. Ἐπειτα θά ἐπιχειρηθεῖ ἡ προσέγγιση τοῦ κυρίως προβληματισμοῦ μας, δηλ. τό ἔάν οἱ γυναῖκες μποροῦν νά χειροτονοῦνται ἢ ὄχι. Πρόκειται γιά ἕνα θέμα διαχρονικό, ἀφοῦ δέν ἀπασχολεῖ μόνο τόν ἀνθρωπο τοῦ 21ου αἰῶνα. Ἀπασχόλησε, ὅπως θά λεχθεῖ, καί πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως π.χ. τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο. Τέλος, τό θέμα αὐτό ἔρχεται καί σάν ἀπόρροια τῶν δύο προγενέστερων κεφαλαίων, τοῦ ἂν ὑπάρχει διπλάδι σχέση μεταξύ Ἱερωσύνης καί γυναῖκας.

Εὐελπιστοῦμε μέ τό ὑλικό πού θά παρατεθεῖ νά ἀποσαφηνισθεῖ μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο τό θέμα τῆς *σχέσης τῆς γυναῖκας μέ τήν Ἱερωσύνη*.

Κεφάλαιο Α΄

Τό μυστήριο τῆς Ἱερωσύνης

Εἶναι κοινή χριστιανική συνείδηση τό γεγονός τῆς ὑπερκοσμίου μεγαλωσύνης τοῦ ἀξιώματος τῆς Ἱερωσύνης. Ἡ Ἱερωσύνη δέν εἶναι οὔτε τέχνη οὔτε ἐπιστήμη, παρὰ χάρισμα δοσμένο ἀπό τόν Θεό σέ μερικούς ἀνθρώπους, ἀξιους νά Τόν διακονίσουν. Χάρισμα ἀλλά καί μεγίστη δωρεά σέ αὐτόν πού ἀξιώνεται νά λάβει τήν Ἱερωσύνη, γιατί σύμφωνα μέ τόν ἅγιο Ἰσίδωρο τόν Πηλουσιώτη: «*θεῖον τί χρῆμα ἡ ἱερωσύνη καί τῶν ὄντων ἀπάντων το τιμιώτατον*»⁶. Ὁ δέ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, γιά νά καταδείξει τό πόσο ὑπερτερεῖ ἡ Ἱερωσύνη ἔναντι ὁποιουδήποτε κοινωνικοῦ ἀξιώματος, ἀναφέρει τά ἑξῆς στίς διδασχές του: «*Καί ἂν τύχει ἕνας παπάς καί ἕνας βασιλέας, τόν παπά σου νά βάλεις ἐπάνω ἀπό τόν βασιλέα νά καθίσει. Καί ἂν σοῦ τύχει ἕνας παπάς καί ἕνας ἄγγελος, τόν παπά σου νά πρωτο-χαιρετήσεις πρωτύτερα καί ἀπό τόν ἄγγελο, διότι ὁ παπάς εἶναι ἀνώτερος καί ἀπό τούς ἀγγέλους εἰς τό ἀξίωμα*»⁷.

Καταρχήν, «*ἡ λειτουργικότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος ἔχει μιά κεντρική καί ἀξονική χαρισματική ἐξουσία πού κατευθύνει ἢ συντονίζει ὅλες τίς ὑπόλοιπες χαρισματικές ἐκδηλώσεις. Ἡ κεντρική αὐτή ἐξουσία εἶναι τό μυστήριο τῆς ἱερωσύνης*»⁸. Ἡ Ἱερωσύνη τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τό χάρισμα τῆς διακυβέρνησης πού δίνει ὁ Χριστός σέ ὀρισμένα μέλη τῆς κοινωνίας του. Τό χαρισματικό προνόμιο τῆς Ἱερωσύνης νά ἐπικαλεῖται τό ἅγιο Πνεῦμα, κάνει δυνατή τήν ἔνωση τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μέ τόν Θεό καί συγκρατεῖ ὅλο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι τό μυστήριο τῆς θυσίας καί τῆς «*ἀνάστασης τῆς φθαρτῆς φύσης τῶν λογικῶν πλασμάτων καί ὁλόκληρης τῆς κτίσης*»⁹. Εἶναι ἡ ἐξουσιαστική χαρισματική δύναμη πού συντριβεῖ τίς ἀλλοτριωτικές δυνάμεις τῆς φθορᾶς καί ἀνακαίνιζει τόν ἀνθρώπο. Αὐτή ἡ ἐξουσιαστική δύναμη εἶναι πού θέτει σέ λειτουργική ἔκφραση ὅλα τά ἄλλα μυστήρια γιά νά συντελεστεῖ ἡ ἀναγέννηση, ἡ κίνηση, ἡ τροφή καί ἡ ὁλοένα καί περισσότερο ὁλοκληρωμένη προκοπή σπίν τελείωση. Μέ τήν Ἱερωσύνη λοιπόν τοῦ Χριστοῦ

---

⁶ Βλ. ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ, «Ἐπιστολή 2», 52, P.G.78, 493C.

⁷ Βλ. Γ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ, *Ποιμένες*, σσ. 220-221.

⁸ Βλ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Δογματική Β΄*, σ. 489.

⁹ *Ὁ.π.*, σ. 490.

μετέχουν τά μέλη τοῦ σώματος σέ ὅλα τά ἀγαθὰ τῆς θείας δόξας, στήν ἀλήθεια καί τήν ἀγαθότητα. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ Ἱερωσύνη δέν εἶναι μόνο μεσιτική λειτουργία, ἀλλά ἐγκέφαλος ἢ συντονιστικό κέντρο ὄλων τῶν ἄλλων λειτουργιῶν.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς Ἱερωσύνης εἶναι ὅτι διακρίνεται σέ γενική καί *ειδική*. Πρόκειται γιά μία Ἱερωσύνη, τήν Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι συνδεδεμένη ὀργανικά μέ τό ἐκκλησιαστικό σῶμα. Τόσο ἡ γενική, ὅσο καί ἡ *ειδική* Ἱερωσύνη συνυπάρχουν ἀχώριστα καί ἀδιαίρετα στήν Ἐκκλησία, ἐφ' ὅσον ἔχουν τήν ἀναφορά τους στή μιά καί μοναδική Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ. Ἡ συνύπαρξη αὐτή φανερώνεται κυρίως στήν μυστηριακή ἐνότητα, καί ἰδιαίτερα στό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τό ὁποῖο προσφέρουν ἀπό κοινοῦ κληρός καί λαός. Στή *γενική Ἱερωσύνη* μετέχουν ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ διά τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος μετέχουν στό τρισσό ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ (*προφητικό, βασιλικό καί ἱερατικό*). Αὐτή τή σημασία ἔχει τό «*βασιλεῖον ἱεράτευμα*» (Α΄ Πέτρ. 2,5 & 9). Ἡ προφητική, ἡ βασιλική καί ἡ ἱερατική ἐξουσία εἶναι μιά ποικιλία χαρισμάτων στήν ἐκκλησιαστική ζωή, γιατί ὁ Χριστός ἔχει συνενωμένες αὐτές τίς ἐξουσίες, πού κάνουν ἀρμονική καί χαρισματική τήν κοινωνία τοῦ σώματος. Στά πλαίσια τῆς γενικῆς αὐτῆς Ἱερωσύνης φέεται τό *ειδικό* χάρισμα τῆς κατ' ἐξοχίαν χαρισματικῆς μυστηριακῆς Ἱερωσύνης, ἡ ὁποία λαμβάνεται μέ χειροτονία. Τήν *ειδική Ἱερωσύνη* τήν λαμβάνουν μέ χειροτονία ὁ ἐπίσκοπος, ὁ πρεσβύτερος καί ὁ διάκονος.

Ἡ *ειδική Ἱερωσύνη* τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ πρεσβυτέρου καί τοῦ διακόνου εἶναι χαρισματική λειτουργία πού κάνει δυνατή τήν αὔξησιν καί τήν προκοπή τοῦ σώματος. Ἔτσι δέν ὑπάρχει πιά οὔτε μεσιτική οὔτε κυριαρχική ἐξουσία ἀπό τήν πλευρά τῶν κατόχων τοῦ χαρίσματος τῆς Ἱερωσύνης. Τό *ειδικό* αὐτό χάρισμα ἐνεργοποιεῖται μόνο μέσα στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καί μέ κανένα τρόπο ἔξω ἀπό αὐτό. Δέν μπορεῖ νά διακριθεῖ ὡς κάτι τό αὐτόνομο, γιατί ὑπάρχει μόνο στήν Ἐκκλησία καί γιά τήν Ἐκκλησία¹⁰. Ἔτσι πρέπει νά τονισθεῖ ὅτι ἡ *ειδική Ἱερωσύνη* εἶναι ἐνταγμένη λειτουργικά στή γενική Ἱερωσύνη ὅλου τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ καταγωγή τῆς Ἱερωσύνης ἀνάγεται στά χρόνια τῆς Βίβλου. Πρῶτα στοιχεῖα μπορεῖ ὁ ἐρευνητής νά βρεῖ στό βιβλίο τῆς Ἑξόδου, ὅπου γίνεται ἀναφορά στά πρῶτα στάδια τῆς ἰσραηλιτικῆς Ἱερωσύνης. Συγκεκριμένα, στήν Ἑξοδό κεφ. 25 καί στό βιβλίο τῶν Ἀριθμῶν κεφ. 10 παρουσιάζεται ἡ ὀργάνωση τῆς λατρείας τῶν Ἰσραηλιτῶν στήν ἔρημο ὅπου ἀνάγεται στήν μεταϊεροσολιμαϊκή περίοδο.

¹⁰ Βλ. Δ. ΑΡΓΥΡΟΥ, *Κλήσεως Ἐπουρανίου Μέτοχοι*, σσ. 16-18.

Στή συνέχεια έκτενεις αναφορές συναντά κανείς σχετικά με τόν Ήλί και τούς διαδόχους του, αρχικά στό ιερό τῆς Σηλω καί ἀργότερα τῆς Νόμβα καί τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ήλί, ὡς ιερέας, εἶναι προστάτης τοῦ ιεροῦ καί τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης. Στό πλευρό του βρίσκονται ὡς βοηθοί νεαροί ιερεῖς, στους οποίους ἀνίκουν οἱ γιοί του ἀλλά καί Ἰσραηλίτες ἄλλης καταγωγῆς, ὅπως ὁ Σαμουήλ (*Α' Βασιλειῶν* ἀ-δ'). Γνώρισμα τῆς βιβλικῆς ἐποχῆς ἦταν ὅτι δέν ἐπέλεγε σέ ὅλες τίς περιπτώσεις τούς ιερεῖς ὁ Θεός, ἀλλά οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ὁ Μιχαίας ἔναν ἀπό τούς γιούς του ἤ ἔναν Λευίτη καί ὁ λαός τῆς Καριαθιαρίμ τόν Ἐλεάζαρ πρὸς φύλαξη τῆς Κιβωτοῦ¹¹. Ἄλλη σχετικὴ ἀναφορά βρίσκει κανείς στό βιβλίον τῶν *Κριτῶν* κεφ. 27-28, ὅπου γίνεται λόγος γιά τόν Φινεές, γιό τοῦ Ἐλεάζαρ, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς ιερέας. Εἶναι αὐτός πού ρώτησε γιά λογαριασμό τῶν συνασπισμένων Ἰσραηλιτῶν τόν Θεό σχετικά μέ τὴν ἔκβαση τῆς ἐκστρατείας τους κατὰ τῶν Βενιαμινιτῶν. Ἐπίσης ὁ Ἀαρὼν ἐξελέγη ἀπό τόν Θεό ιερέας, ἐπειδὴ μόλις τοῦ εἶπε νά πάει νά βρεῖ τόν Μωυσῆ, ἔτρεξε τὴν ἴδια στιγμή. Ἐπιπρόσθετα, μόλις κατὰ τὴν περίοδο τῆς βασιλείας διαμορφώνεται στὸν νότο ἓνα κλειστὸ ἱερατεῖο πού προϋπέθετε τὴν ἔνταξη σέ κάποιον ἱερατικὸ γένος. Μεγαλύτερη δύναμη ἀπέκτησε τὸ ἱερατεῖο τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ ὁποῖο καταγόταν ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ήλί Ἀβιάθαρ καί ἀπαρτιζόταν ἀποκλειστικά ἀπὸ προερχομένους ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Σαδώκ.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς θρησκευτικῆς μεταρρύθμισης τοῦ Ἰωσία τὸ ἱερατεῖο τῆς Ἱερουσαλήμ κατόρθωσε νά διατηρήσει τὰ προνόμιά του, ὑποβαθμίζοντας ἔτσι, παρὰ τίς ἐπιταγές τῶν δευτερονομιστικῶν κύκλων γιά ἰσότητα ὅλων τῶν λευιτῶν ιερέων, τὸν ρόλο τῶν λευιτῶν τῆς ἐπαρχίας. Μετὰ τὸ 586 π.Χ. καί κατὰ τὴν Βαβυλωνία αἰχμαλωσία ἡ ἱερατικὴ δράση δέν σταματᾶ, ἀλλὰ συνεχίζει μέ ἀμείωτο ἐνδιαφέρον τὴν διάσωση καί συγχρόνως τὴν διατήρηση τῶν ἀρχαίων θρησκευτικῶν παραδόσεων τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ διαφαίνεται μέσα ἀπὸ τὸν «*Νόμο τῆς Ἁγιότητας*» τῆς Πεντατεύχου (*Λευιτικόν* 17-26) καί στά ὄραματα τοῦ ἱερέα προφήτη Ἰεζεκιήλ πού καταγράφονται τὴν περίοδο αὐτὴ καί θὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση πάνω στὴν ὁποία θὰ ἀναδιοργανωθεῖ ἡ λατρεία κατὰ τὴν μεταιχμαλωσιακὴ περίοδο. Τὰ δέ ὄραματα τῶν δευτερονομιστικῶν κύκλων γιά γενικὴ ἱερωσύνη τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ (*Ἐξοδος* 19,6) σβήνουν, τὴν στιγμή πού τὴν θέση τους καταλαμβάνει τὸ ἱερατεῖο καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν. Στό προσκίnio ταυτόχρονα μέ τὸ χτίσιμο τοῦ δευτέρου ναοῦ τῆς Ἱερου-

¹¹ Βλ. ΕΛ. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ, *Αρχαιολογία-Θεσμολογία*, σ. 219.

σαλήμ ἔρχεται τό σαδδωκικό ἱερατεῖο¹², ἐνῶ κατά τήν μακκαβαϊκή περίοδο συγκροτήθηκε ἀπό τούς Σαδδουκαίους καί τούς Ἀσμοναίους τό νόμιμο ἰουδαϊκό ἱερατεῖο, τό ὁποῖο φθάνει ἕως τά χρόνια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καί ἐνῶ ἡ Παλαιά Διαθήκη, ὅπως ἔμμεσα κατανοήθηκε, προεικονίζει τήν Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ, στήν Καινή Διαθήκη πρῶτος Ἱερεὺς «κατά τήν τάξιν Μελχισεδέκ» ἐμφανίζεται ὁ μονογενής Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ. Μέ τήν ἔλευσίν Του ἐγκαινιάζεται τό μυστήριό τῆς χριστιανικῆς Ἱερωσύνης, βασιζόμενο στό ἔργο τῆς ἐν Χριστῷ Οἰκονομίας. Μέ τήν ἐνανθρώπησίν Του ὁ προαιώνιος ἄσαρκος Λόγος προσέλαβε ὀλόκληρη τήν ἀνθρώπινη φύση γιά νά τή σώσει καί νά τή δοξάσει μέσα ἀπό τήν ἐπίγεια διαδρομή Του, τήν σταυρική Του θυσία, τήν Ἀνάστασι καί τήν Ἀνάληψή Του. Ὡς αἰώνιος ἀρχιερέας ἐνώνει τήν λογική κτίσι μέ τόν Θεό, προσφέροντας ὡς θυσία ὑπέρ αὐτῆς τόν ἑαυτό Του. Ἀπό αὐτό καί μόνο συνάγεται ὅτι τό μυστήριό τῆς Ἱερωσύνης εἶναι θεοσύστατο.

Τήν Ἱερωσύνη Του ὁ Κύριος τήν μετέδωσε στους 12 μαθητές καί ἀποστόλους Του καί διαμέσου αὐτῶν στά μέλη τῆς πρώτης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νά συνεχισθεῖ τό ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Τούς μετέδωσε καί τά τρία ἀξιώματά Του. Τό βασιλικό ἀξίωμα, δηλ. τήν ἐξουσία νά ποιμαίνουν τήν Ἐκκλησία, τό προφητικό ἀξίωμα, δηλαδή τήν ἐξουσία νά κηρύττουν τό Εὐαγγέλιο καί τό ἀρχιερατικό ἀξίωμα, δηλαδή τήν ἐξουσία νά τελοῦν τά μυστήρια καί νά μεταδίδουν τήν ἀγιάζουσα θεία χάρι στους πιστούς. Οἱ Ἀπόστολοι χειροτονώντας τούς διαδόχους τούς «διά ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν πρός μετάδοσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (π.χ. *Πράξεις*, 8,17,9,12) τούς ὄρισαν ὡς συνεχιστές τοῦ ἔργου τους στήν Ἐκκλησία. Γιά παράδειγμα, ὁ ἀπόστολος καί εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἐπιστρέφοντας στήν Ἔφεσο καί μετά τόν θάνατο τοῦ Δομτιανοῦ, πέρασε ἀπό ὅλες τίς πλησιέστερες περιοχές μέ ἀποκλειστικό στόχο νά καταστήσει ἐπισκόπους, συνεχιστές τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ¹³. Ἐπιπλέον οἱ ἀπόστολοι σέ αὐτούς πού χειροτονοῦσαν ἐπισκόπους, τούς ἔδιναν τήν ἐντολή νά ἐκλέξουν καί ἄλλους ἱκανούς γιά τήν διαποίμανση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπως οἱ ἴδιοι εἶχαν ἐκλέξει, χειροτονήσει καί ἐγκαταστήσει πρεσβυτέρους καί διακόνους (π.χ. χειροτονία ἐπτά διακόνων¹⁴) στίς τοπικές ἐκκλησίες πού ἴδρυσαν.

¹² Βλ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, *Ἱερωσύνη καί Παλαιά Διαθήκη*, σσ. 55-68.

¹³ Βλ. Κ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, *Ὁ χριστιανικός ναός*, σ. 442.

¹⁴ Ἡ πρώτη χριστιανική κοινότητα ἐκλέγει τούς ἐπτά διακόνους καί οἱ Ἀπόστολοι τούς ἐγκαθιστοῦν ἐπίσημα στό ἔργο αὐτό, στή διακονία τους. Προκαλεῖ ἐντύπωση ἡ διαπίστωση ὅτι τά ὀνόματα καί τῶν ἐφτά ἦταν ἑλληνικά: *Στέφανος, Φίλιππος, Πρόχορος, Νικάνωρ, Τίμων, Παρμενᾶς καί Νικόλαος*. Θά πρέπει λοιπόν νά ἦταν ἑλληνιστές. Αὐτό ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιατί θά διευ-

Ἡ μεταβίβαση τῆς Ἱερωσύνης ἀπό τούς ἀποστόλους στους διαδόχους φθάνει μέχρι σήμερα. Αὐτή ἡ ἀδιάκοπη μετάδοση τοῦ χαρίσματος τῆς Ἱερωσύνης ὀνομάζεται «ἀποστολική διαδοχή»¹⁵. Ἡ Ἱερωσύνη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ καί τῶν ἀποστόλων Του καί ἡ Ἱερωσύνη αὐτή πού μεταδίδεται κατὰ τρόπο συνεχῆ καί ἀδιάκοπο μέσα στήν ἐκκλησία ἀπό τή μιά γενιά στήν ἄλλη. Ἡ Ἱερωσύνη εἶναι αἰώνια καί ἀδιάλειπτη στήν Ἐκκλησία, μυστήριο μέ τό ὅποιο ἐπιτελεῖται ἡ ἄμεση ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀποστολική διαδοχή καθιστᾷ τήν Ἐκκλησία θεματοφύλακα τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως καί ἀληθείας. Χωρίς αὐτή δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει συνέχιση καί διατήρηση ἀνόθευτης τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καί διδασκαλίας. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀναφέρει ὅτι «τό χρίσμα τῆς Ἱερωσύνης καί τελειώσεως», δηλαδή τό ἰδιαίτερο μυστήριο τῆς Ἱερωσύνης, μέ τό ὅποιο ὀρισμένα μέλη τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνουν τήν χάρη καί τήν ἐξουσία τῆς μεταδόσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, «διότι τό μυστήριον τελεῖται μόνο διά τοῦ μυστηρίου», εἶναι ἀπαραίτητο γιά νά συνεχίζεται ἀνά τούς αἰῶνες τό ἔργο τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων¹⁶. Ἄρα κατανοεῖται ἡ σημασία τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς στό ὑψηλό αὐτό ἱερατικό ἀξίωμα.

Οἱ πρῶτες χειροτονίες θά μπορούσαμε νά θεωρήσουμε ὅτι συνέβησαν κατὰ τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅταν οἱ ἀπόστολοι ἔλαβαν ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα τό χάρισμα τῆς Ἱερωσύνης, ὥστε δι' αὐτῶν, ὅπως προειπώθηκε, νά ἐνεργούνται στό ἐξῆς στήν Ἐκκλησία ἡ χάρη, ἡ ἐνέργεια καί ἡ ἐξουσία τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως Χριστοῦ. Σήμερα τό μυστήριο τῆς Ἱερωσύνης εἶναι τελετή ἐνταγμένη στήν Θεία Λειτουργία, κατὰ τήν ὁποία ὁ ἐπίσκοπος ἐκφωνεῖ εἰδική εὐχή καί μέ τήν ἐπίθεση τῶν χειρῶν του στόν χειροτονηθέντα κατέρχεται ἡ θεία χάρις καί προχειρίζεται ὁ ὑποψήφιος σέ ἕναν ἐκ τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς Ἱερωσύνης (τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καί τοῦ ἐπισκόπου). Ἡ ἐπίθεση τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου στόν χειροτονούμενο καί οἱ διάφορες εὐχές πού ἀναγιγνώσκονται κατὰ τήν ὥρα τῆς χειροτονίας ἀπό τόν ἐπίσκοπο, εἶναι τά αἰσθητά καί τά ὀρατά στοιχεῖα τοῦ μυστηρίου. Ἀόρατο καί ὑπερφυσικό στοιχεῖο εἶναι ἡ μετάδοση τῆς θείας χάριτος¹⁷. «Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνει τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ» (Πράξ. 20, 28). Οἱ εὐχές τῶν χει-

---

κόλυνει τό ἄνοιγμα τῆς Ἐκκλησίας στόν εἰδωλολατρικό κόσμο, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ δράση τοῦ Στέφανου καί τοῦ Φιλίππου, γιά τούς ὁποίους κάνουν ἰδιαίτερο λόγο οἱ *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*.

¹⁵ Βλ. ΣΥΜΕΩΝ ΚΟΥΤΣΑ, *Ἱερωσύνη*, σσ. 137-138.

¹⁶ Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, «Λόγος» 6, 9, P.G. 35, 733A.

¹⁷ Βλ. ΑΘ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Πίστη*, σ. 186.

ροτονιών, αλλά και τῶν χειροθεσιῶν, εἶναι ἀπό τίς δοκιμώτερες, τίς θεολογικώτερες και τίς συντομώτερες τῶν Εὐχολογιῶν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιά κείμενα πανάρχαια, ἐξαιρετικῆς ὁμορφιάς και λακωνικῆς φραστικῆς διατυπώσεως. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ κυρίως καθαγιαστικῆ εὐχή, ἡ δεύτερη ἀναφέρεται στόν προσδιορισμό τῆς εἰδικῆς χάριτος και τοῦ ἀναλαμβανομένου ἱεροῦ ἔργου. Τέλος, ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι ἀρχαιότερες εὐχές διασώζονται στό ἀρχαιότερο σωζόμενο Βυζαντινό Εὐχολόγιο, στόν Βαρβερινό κώδικα 336 τοῦ τέλους του Η΄ αἰῶνος¹⁸. Σέ αὐτό τό εὐχολόγιο συναντᾶ κανεῖς νά προηγείται ἡ χειροτονία ἐπισκόπου, νά ἔπεται ἡ χειροτονία πρεσβυτέρου, ἡ τάξις ἐπί χειροτονία διακόνου και ἡ εὐχή ἐπί χειροτονία διακόνισσας.

Θά ἦταν παράλειψη ἡ μί ἀναφορά στήν διάκριση τοῦ ἱεροῦ «*ὑπουργήματος*» τῆς Ἱερωσύνης. Τό ἱερατικό ἀξίωμα διακρίνεται σέ τρεῖς βαθμούς:

- Πρῶτος βαθμός εἶναι αὐτός τοῦ *διακόνου*. Ἀρχικά οἱ διάκονοι ἦταν ὑπεύθυνοι γιά τή «*διακονία τραπεζῶν*», γιά τά κοινά δεῖπνα τῶν χριστιανῶν. Ὁ διάκονος σταδιακά ἀποτέλεσε ἱερατικό βαθμό μέ συγκεκριμένα καθήκοντα: νά διακονεῖ τοὺς ἐπισκόπους και τοὺς πρεσβυτέρους στήν τέλεση τῶν ἱερῶν μυστηρίων και γενικῶς νά ὑποβοηθᾶ τό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.

- Δεύτερος βαθμός εἶναι αὐτός τοῦ *πρεσβυτέρου*. Τά καθήκοντά τους ἦταν ἱερατικά, διοικητικά, πειθαρχικά και οἰκονομικά. Ὁ πρεσβύτερος εἶναι ὁ ἄμεσα ὑπεύθυνος γιά τή ζωή μᾶς χριστιανικῆς κοινότητας. Τελεῖ τά μυστήρια, διδάσκει, ὀργανώνει τά ἔργα ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν μελῶν τῆς κοινότητας. Εἶναι ἡ «*ψυχή*» τῆς κοινότητας.

- Τρίτος βαθμός εἶναι αὐτός τοῦ *ἐπισκόπου*. Ἀρχικά ἦταν πρεσβύτεροι μέ εὐρύτερες διοικητικές ἀρμοδιότητες. Τίς ἀρχές τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος πρέπει νά ἀναζητήσουμε στους ἀπεσταλμένους τῶν Ἀποστόλων σέ συγκεκριμένες κοινότητες πρὸς διεκπεραίωση ἑκτακτῶν ἀναγκῶν, πού σχετίζονταν μέ τήν διαποίμανση τῶν πιστῶν. Τέτοιες περιπτώσεις διαφαίνονται νά εἶναι τοῦ Ἑπαφρᾶ και τοῦ Ἀρχίππου, τοὺς ὁποίους μνημονεύει ὁ Παῦλος στήν πρὸς *Κολοσσαεῖς* ἐπιστολή του (*Κολ.* 1,7-4,12,17). Ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας μέ τήν ἔννοια τοῦ προεστώτος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, χειροτονήθηκε ἀπό τοὺς ἀποστόλους ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος γιά νά ποιᾶνει τῶν ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀργότερα, χειροτονοῦνται ὁ Τιμόθεος ἐπίσκοπος στήν Ἐφεσο και ὁ Τίτος ἐπίσκοπος στήν Κρήτη. Ὁ κάθε ἐπίσκοπος ἀντλεῖ ἀπό τή θεία Εὐχαριστία ὅλη τήν ἐπισκοπική ἐξουσία του. Τό κήρυγμα,

¹⁸ Βλ. Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, *Χειροτονίες*, σσ. 178-179.

ή φιλανθρωπική και κοινωνική δράση και ή διοίκηση του επισκόπου είναι «*ἐν Χριστῷ*» και «*ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ*» μόνο όταν ξεκινούν από τή θεία Εὐχαριστία και καταλήγουν σέ αὐτήν.

Οἱ τρεῖς ἱερατικοὶ βαθμοὶ προέρχονται ἀπό τόν Κύριο διά τῶν Ἀποστόλων και ὑπάρχουν στήν Ἐκκλησία ὡς ὄρατές εἰκόνες, διαμέσου τῶν ὁποίων ἐνεργεῖται ή θεία ἐξουσία ἐπάνω στή γῆ. Ἡ διάκριση τῶν τριῶν βαθμῶν και τῶν ἀντίστοιχων ἱερατικῶν καθηκόντων του κάθε βαθμοῦ συνεπάγεται και τήν ἱεράρχηση μεταξύ τους¹⁹. Μπορεῖ νά ἱεραρχοῦνται μεταξύ τους, ἀλλά καταφέρνουν τήν ἁρμονική συνύπαρξη και λειτουργία τους, ή ὁποία ὑπηρετεῖ τήν ἐνότητα και τήν πνευματική οἰκοδομή του ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Ἦδη ἀπό τήν ἀποστολική περίοδο και κυρίως διαμέσου τῶν ἐπιστολῶν του ἁγίου Ἰγνατίου του θεοφόρου ἀναδείχθηκε τό ἐπισκοπικό λειτουργημα. Ἡ προβολή αὐτή ὅμως προσεκτικότερα και βαθύτερα ἐξεταζόμενη δέν ἀποσκοπεῖ στήν ἔξαρση τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας του ἐπισκόπου και κατά συνέπεια στή μείωση τῶν δυό ἄλλων βαθμῶν του πρεσβυτέρου και του διακόνου, ἀλλά στήν διασφάλιση στό πρόσωπο του ἐπισκόπου τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας.

Χαρακτηριστικά εἶναι τά ὅσα ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος γιά τους τρεῖς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης: «*Ὁ ἐπίσκοπος εἶναι κυρίως και πρωτίστως πατήρ και διδάσκαλος πού προκάθηται εἰς τόπον Θεοῦ, οἱ πρεσβύτεροι σύμβουλοι του ἐπισκόπου και τῆς Ἐκκλησίας, στέφανος και συνέδριον και βουλή πού προκάθηται εἰς τόπον συνεδρίου τῶν ἀποστόλων και οἱ διάκονοι οἱ πεπιστευμένοι διακονίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ*»²⁰. Ἀθέτηση ή ἀπομάκρυνση ἀπό τό θεμελιῶδες αὐτό περιεχόμενο τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργημάτων συνεπάγεται ἀναγκαστικά και ἀλλοίωση τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων κληρικῶν πρὸς τόν ἐπίσκοπό τους μέ δυσμενεῖς ή ἀκόμη και τραγικές συνέπειες γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας και τήν ἀπρόσκοπτη ἄσκηση του ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου.

Ἐν κατακλείδι θά μποροῦσε νά λεχθεῖ ὅτι τό θέμα του μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξαντληθεῖ σέ ἓνα και μόνο κεφάλαιο. Εἶναι ἓνα θέμα μέ πολλές προεκτάσεις, ὅπως: οἱ προϋποθέσεις γιά τήν Ἱερωσύνη, ή καλλιέργεια τῆς Ἱερωσύνης, ή Ἱερωσύνη και ή προσφορά της σήμερα στόν σύγχρονο ἄνθρωπο, ὁ ρόλος τῶν ἐπισκόπων, τῶν πρεσβυτέρων και τῶν διακόνων, ή χειροτονία τῶν ἱερέων κ.ἄ. Αὐτό πού πρέπει καταληκτικά νά ἐντυπωθεῖ εἶναι ὅτι: «*Ἡ Ἱερωσύνη βρίσκεται μεταξύ τῆς θείας και ἀνθρώπινης*

---

¹⁹ Βλ. ΣΥΜΕΩΝ ΚΟΥΤΣΑ, *Ἱερωσύνη*, σ. 181.

²⁰ Βλ. ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ, «Πρὸς Μαγνησεῖς», 6,1 ΒΕΠΕΣ 2, 269.

φύσεως, ὥστε τὴν μὲν θεία φύση νὰ τὴν λαμπρύνει, τὴν δὲ ἀνθρώπινη φύση νὰ ἐργάζεται, γιὰ νὰ τὴν μεταβάλλει σὲ καλύτερη. Ἡ Ἱερωσύνη εἶναι πράγμα οὐράνιο!» (ἅγιος Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης). Καί ἐπίσης ὅτι: «*Ὁ θρόνος τῆς Ἱερωσύνης εἶναι ἐγκατεστημένος στοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν ἔχουν ἐξουσιοδοτήσει νὰ διοικήσει τὰ οὐράνια!*» (ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος).

Κεφάλαιο Β΄

Ἡ θέση τῆς γυναίκα^ς στὴν Ἱστορία καὶ στὴν Ὁρθοδοξία

Σὲ μιὰ ἐποχὴ ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν πάντων καὶ διεκδίκησης τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται καὶ προβάλλεται τὸ θέμα τῆς ἰσότητας τῆς γυναίκα^ς μὲ τὸν ἄνδρα. Ἡ γυναίκα πλέον ὡς ξεχωριστὴ ὄντοτητα ἔρχεται καὶ διεκδικεῖ ρόλο καὶ πιὸ ἐνεργὸ παρουσία στὰ κοινωνικά δρώμενα. Κάθε γυναίκα μέσα ἀπὸ ἀγῶνες κατάφερε σήμερα νὰ ἀπεγκλωβιστεῖ ἀπὸ τὴν πατριαρχικὴ δομὴ τῆς οἰκογένειας καὶ νὰ ἐνσωματωθεῖ σὲ μιὰ κοινωνία πολιτῶν πού αἰτεῖται τὴ διαφοροτικὴ ἀντιμετώπιση καὶ ἀναγνώριση τῆς ὑπαρξί^ς της. Ψηφίζει, ἐκλέγεται, ἐργάζεται καὶ γενικά ἀναλαμβάνει ρόλους ἰσάξιους μὲ τὸν κάθε ἄνδρα. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἔχει πάψει πιά νὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς ἓνα «κατώτερο» πλάσμα.

Ἐάν θελήσει κάποιος νὰ κάνει μιὰ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ γύρω ἀπὸ τὸ εὐρύτατο θέμα τῆς ἐξέλιξης τῆς θέσης τῆς γυναίκα^ς, θὰ συναντήσει δυσκολίες γιατί δὲν ὑπάρχει ἱστορία πού νὰ ἐξετάζει τὴ θέση τῶν γυναικῶν στὶς διάφορες ἐποχές καὶ στοὺς διάφορους πολιτισμούς. Οἱ συνθῆκες ζωῆς καὶ οἱ τοπικὲς παραδόσεις δὲν εἶναι καθόλου ἐπαρκεῖς ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν ἀξιόπιστες συγκρίσεις. Ὑπάρχουν πάρα πολλά κενὰ στὸ σύνολο τῶν σχετικῶν γνώσεων πού ἔχουν ἀποθησαυριστεῖ. Οἱ ἀμφίβολης ἀξίας ἀποσπασματικὲς πληροφορίες γιὰ ἄλλοτινὲς ἢ προϊστορικὲς κοινωνίες εἶναι εὐκόλο νὰ παρερμηνευθοῦν, ἀν ἀπομονωθοῦν ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο κοινωνικό-ἱστορικὸ πλαίσιο τους.

Μιὰ ἱστορία τῶν γυναικῶν, ἐπομένως, πρέπει νὰ εἶναι ἐντοπισμένη σὲ χῶρο καὶ χρόνο, νὰ περιορίζεται δηλαδὴ σὲ ἄρτια τεκμηριωμένες πληροφορίες γιὰ περιόδους συγκεκριμένων πολιτισμῶν· διαφορετικά, θὰ ἦταν μιὰ ἀνούσια συρραφὴ πληροφοριῶν (μεγάλο μέρος ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀτεκμηριώτες), ἀφοῦ θὰ ἀντλοῦσε ἀπὸ διάφορες ἐτερόκλητες πηγές καὶ τὸ μόνο συνδετικὸ στοιχεῖο τους θὰ ἦταν ὅτι ὅλες θὰ ἀναφέρονταν στὶς γυναῖκες.

Όπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἔρευνα, ἔχουν γίνει ὡστόσο ἀπόπειρες νά γραφεῖ μιά ἱστορία τῶν γυναικῶν μέ ἱστορική συνέχεια, πού νά περιλαμβάνει τή θέση τους στίς πρωτόγονες κοινότητες, στους ἀρχαίους πολιτισμούς καί στίς σύγχρονες κοινωνίες. Ἐπιπρασμένοι ἀπό τίς ὅλο καί πλουσιότερες ἀνθρωπολογικές μαρτυρίες, πού ἀποκάλυπταν τή μεγάλη ποικιλία τῶν τύπων οἰκογένειας καί συστημάτων συγγένειας πού ὑπάρχουν, ἐντυπωσιασμένοι ἀπό τήν ἀνακάλυψη ἀρχαίων πολιτισμῶν στους ὁποίους ἡ θέση τῆς γυναίκας ἦταν πολύ καλύτερη ἀπ' ὅ,τι στίς εὐρωπαϊκές κοινωνίες τοῦ καιροῦ τους καί ὑπό τήν ἐπίδραση, τέλος, τῆς θεωρίας τῆς ἐξέλιξης τοῦ Δαρβίνου²¹, πολλοί συγγραφεῖς, στά τέλη περίπου τοῦ περασμένου αἰῶνα διατύπωσαν θεωρίες πού ἀποσκοποῦσαν στό νά καταδείξουν ὅτι στήν αὐγή τῆς ἀνθρωπότητας ὑπῆρχε ἕνα μπηριαρχικό καθεστῶς. Αὐτό καταλύθηκε μέ τόν καιρό, ὅταν οἱ ἄνδρες ὑπερτερῶντας σέ μυϊκή δύναμη καί θέλοντας νά ἐξασφαλίσουν τή μεταβίβαση τῆς περιουσίας τους στους ἀπογόνους τους, ἐκτόπιζαν βαθμιαία τίς γυναῖκες.

Ἡ μπηριαρχία ἦταν «τό σύστημα κοινωνικῆς ὀργάνωσης, κατά τό ὁποῖο ἡ γυναῖκα ἔπαιξε πρωταρχικό ρόλο στήν οἰκογένεια καί στήν κοινωνική ζωή (ἡ κληρονομιά καί ἡ διαδοχή ἔχουν ὡς βάση τή μπηρική συγγένεια)»²². Τή μπηριαρχία παραδέχθηκαν ὁ Ἔνγκελς καί οἱ μεταγενέστεροι μαρξιστές ὡς τήν πρότυπη καί ἰδεώδη μορφή κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Ἀργότερα, ἡ ἰδέα μᾶς ἀρχέτυπης μπηριαρχίας ἀπορρίφθηκε ἀπό τούς σύγχρονους ἀνθρωπολόγους, πράγμα πού στηρίχθηκε σέ δύο κυρίως επιχειρήματα. Πρῶτον, στό ὅτι πρέπει νά γίνεται σαφής διάκριση ἀνάμεσα στή μπηριαρχία καί στό σύστημα τῆς μπηρογονικῆς γραμμῆς συγγένειας, πού ἀπλῶς καί μόνο καθορίζει τή γραμμή καταγωγῆς ἐκ θηλυγονίας, φαινόμενο πού ἀπαντᾷ συχνά σέ πρωτόγονες κοινωνίες. Καί τό δεύτερο ἐπιχείρημα ἦταν ὅτι πολλοί καί διάφοροι τύποι οἰκογένειας καί συγγένειας ὑπῆρχαν καί ἐξακολουθοῦν νά ὑπάρχουν, σέ διάφορες περιοχές τοῦ κόσμου ταυτόχρονα. Δέν ὑπάρχει καμιά ὁμοιόμορφη ἐξέλιξη πού θά μπορούσε νά στηρίξει τήν ἰδέα μᾶς βαθμιαίας προόδου ἀπό τήν βαρβαρότητα στόν πολιτισμό ἢ ἀπό τήν

²¹ Σύμφωνα μέ αὐτή τήν θεωρία του, ὁ Ἄγγλος φυσιοδίφης Δαρβίνος διετύπωσε ὅτι τά σημερινά γένη τῶν ζωντανῶν ὀργανισμῶν σχηματίσθηκαν σιγά-σιγά μέ τήν ἐξέλιξη. Οἱ ὀργανισμοί δηλ. ὑφίσταντο μεταβολές ἕξαιτίας ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Κυριότερη ἀφορμή γι' αὐτό εἶναι, κατά τόν Δαρβίνο, ἡ προσσαρμογή πρὸς τό περιβάλλον. Ἰσχυρίζεται ὅτι διατηροῦνται στή ζωή οἱ ὀργανισμοί, πού ἔχουν τήν ἰκανότητα νά προσσαρμόζονται στίς συνθήκες τοῦ περιβάλλοντος, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐξαφανίζονται. Ἡ θεωρία αὐτή τοῦ Δαρβίνου ἔχει τό ὄνομα Δαρβινισμός. Συγκεκριμένα τήν ἐξέθεσε στό σύγγραμμά του «Περί γενέσεως τῶν εἰδῶν».

²² Βλ. Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, *Λεξικό*, σ. 1106.

μπτριαρχία προς τήν ύποταγή τῆς γυναίκας καί, κατόπιν, προς τή χειραφέτησή της. Τά πορίσματα τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐρευνῶν ἤρθαν νά ὑποστηρίξουν τόν ἀγῶνα γιά τή χειραφέτηση τῆς γυναίκας, παρέχοντας ἀποδείξεις γιά τό ἀντίθετο: ὅτι οἱ γυναῖκες δέν ἀποκλείονται παντοῦ ἀπό τίς θρησκευτικές ἱεροτελεστίες, δέν τοποθετοῦνται πάντα σέ ὑποδεέστερη θέση καί σέ εὐτελεῖς ἀσχολίες, δέν εἶναι ἀναπότρεπτα ὑποταγμένες στήν ἀνδρική κυριαρχία.

Ἀπό τόν πλοῦτο τῶν δεδομένων πού ὑπάρχουν, ἕνα μόνο γενικό συμπέρασμα μπορεῖ ἴσως νά συναχθεῖ: ὅτι στίς θηρευτικές ἢ τίς νομαδικές φυλές ἡ θέση τῶν γυναικῶν στήν κοινωνία βρίσκεται συνήθως σέ χαμηλό ἐπίπεδο, ἐνῶ στίς πρωτόγονες κοινωνίες πού βασιζοῦν τήν ὑπαρξή τους στή γεωργία βρίσκεται, κατά κανόνα, σέ σχετικά ὑψηλό ἐπίπεδο²³. Στίς κοινωνίες αὐτές, οἱ γυναῖκες περιβάλλονται μέ τιμές ὄχι μόνο ὡς δημιουργοί της ἀνθρώπινης ζωῆς, ὡς ἐπιφορησμένες μέ τή φροντίδα τῆς διατροφῆς καί ὡς συμπαραστάτες τῶν ἀνδρῶν, ἀλλά καί ὡς σύμβολα γονιμότητας. Γι' αὐτό καί τό κῦρος τους εἶναι μεγάλο κι ἐμπνέουν ὄχι μονάχα σεβασμό, ἀλλά καί δέος πολλές φορές.

Ἀνατρέχοντας κάποιος στούς ἀρχαίους πολιτισμούς, θά συναντήσει μιά πληθώρα γυναικείων θεοτήτων. Στή Βαβυλῶνα, τήν Αἴγυπτο, τή Φρυγία καί τή Φοινίκη, μπότερες θεές λατρεύονταν ὡς πανίσχυρες θεότητες. Μέ διαφορετικό ὄνομα σέ κάθε περίπτωση, ἡ καθεμία ἀπό τίς θεότητες αὐτές προσωποποιοῦσε τήν ἴδια ἀρχή: δημιουργία νέας ζωῆς, ἀναγέννηση τῆς φύσης μετά τόν χειμερινό θάνατο, ἐλπίδας ἀνάστασης τοῦ ἴδιου του ἀνθρώπου. Ἡ λατρεία αὐτῆς τῆς θεᾶς τῆς γονιμότητας, ἡ ὁποία προφανῶς ἀποκαλύπτει μιά σημαντική πλευρά τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἐπεκτάθηκε στήν Ἑλλάδα καί ἀργότερα στή Ρώμη κι ἔγινε τιμῆμα τῆς μυθολογίας τους.

Καί στή Βαβυλῶνα καί στήν Αἴγυπτο οἱ γυναῖκες εἶχαν σημαντική ἀνεξαρτησία καί ὑψηλή θέση στήν κοινωνία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ὑπῆρξε ὁ κώδικας τοῦ Χαμουραμπί, βασιλιά τῆς Βαβυλωνίας, ἕνα ἀπό τά ἀρχαιότερα γνωστά κείμενα τοῦ εἴδους, παρῆχε στίς ἔγγαμες γυναῖκες μεγάλη οἰκονομική καί προσωπική ἐλευθερία. Εἶναι γεγονός ὅτι στήν ἀρχαία Αἴγυπτο²⁴ ὑπῆρξαν πιστές καί καλές σύζυγοι, γιά τίς ὁποῖες οἱ ἄνδρες τους ἔζησαν ὑπερήφανοι καί εὐτυχισμένοι. Ὑπῆρξαν γυναῖκες πού ἐκτός ἀπό τόν ἑαυτό τους κράτησαν καί τόν σύζυγό τους πιστό σέ ὅλη του τή ζωή καί ἄφησαν τήν εἰκόνα τους ἀνεξίτηλη μέσα στόν χρόνο, γιατί τή φύλαξαν στό βάθος τῆς ψυχῆς τους καί

²³ Ἐγκυκλοπαίδεια, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, τόμ. 19, Ἀθήνα 1993, σ. 300.

²⁴ Βλ. ΕΛ. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ, *Ἱστορική Πορεία τῆς Γυναίκας*, σ. 109.

μετά τόν θάνατο τοῦ συζύγου τους. Οἱ ζωγραφισμένες εἰκόνες καί τά γλυπτά κρῖνουν πῶς ἐπιεικῶς τή γυναῖκα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ὅταν παρουσιάζουν τή γυναῖκα ὡς καλή σύζυγο, πατέρας καί μητέρα κρατιοῦνται ἀπό τό χέρι καί τά μικρά τους παιδιά σφίγγονται κοντά στούς γονεῖς τους. Ἄλλη σκηνή ἀπεικονίζει τή βασίλισσα πού εἶναι καθισμένη στά γόνατα τοῦ βασιλέως, ἐνῶ φιλοῦν μέ στοργή τά μικρά τους παιδιά κ.ἄ.

Ἀντίστοιχα γιά τήν θέση τῆς γυναίκας στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ἐκφράζεται μιά διαφορετική τοποθέτηση. Ἡ ἀστική τάξη καί οἱ γυναῖκες πού ἀνῆκαν σέ αὐτήν εἶχαν τήν πολυτέλεια τῆς κατοχῆς δούλων γιά νά διεκπεραιώσουν τά καθημερινά καθήκοντα, πού ἀφοροῦσαν τήν οἰκιακή οἰκονομία. Αὐτό ἀπάλλασσε τή μέση γυναῖκα τῆς ἀστικῆς τάξης ἀπό βαριές ἐργασίες, καθῶς ὁ ρόλος τῆς γυναίκας ἦταν κυρίως ὀργανωτικός. Ἡ γυναῖκα τῆς ἀστικῆς τάξης ὅμως στά κοινά παρέμενε ἀμέτοχη καί περιοριζόταν μόνο σέ ἀσχολίες σχετικές μέ τόν οἶκο ἢ τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν κυρίως ἀπό βιολογικῆς ἀπόψεως. Οἱ ἄνδρες, ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἀναζητοῦσαν γυναικεία συντροφιά πέραν τῆς συζυγικῆς σέ ἐξῶγαμες σχέσεις (ἐταῖρες, παλλακίδες κ.λπ.).

Ἀντίθετα, οἱ γυναῖκες πού ἀνῆκαν στήν κατώτερη τάξη, δέν εἶχαν καμία πολυτέλεια. Κάθε ἐργασία σχετική μέ τό σπίτι, εἴτε ἀφοροῦσε τήν προμήθεια ἀγαθῶν ἢ τή συντήρηση τοῦ οἰκιακοῦ περιβάλλοντος, ἀνῆκε ἀποκλειστικά καί μόνο σέ αὐτές. Ἀκόμη καί γιά νά συντηρήσουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀναγκάζονταν νά δουλέψουν. Αὐτή ἡ τελευταία ἀνάγκη ὅμως τοὺς προσέδιδε καί κάποια ἄτυπα δικαιώματα ἔκφρασης πού ἦταν προνόμιο τῶν ἀνδρῶν. Δέν ἀναφερόμαστε σέ πολιτική ἔκφραση, κάτι τό ὅποιο θά ἦταν ἀνῆκουστο στήν Ἀθήνα. Ἡ βιοπάλη, ὅμως, τοὺς ἔδινε τό δικαίωμα νά ἐκφράζονται δημόσια ὅπως οἱ ἄνδρες, χωρίς νά τηροῦν τή σιωπή πού ἐπέβαλε ἡ θέση στίς ἀστές. Στίς κωμωδίες τοῦ Ἀριστοφάνη λαμβάνουμε κάποια δείγματα τοῦ τρόπου πού ἐκφράζονταν οἱ γυναῖκες ἀπό χαμιλά στρώματα. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ, ὡστόσο, ὅτι, παρά τήν τόσο χαμιλή θέση τῶν γυναικῶν τῆς Ἀθήνας, οἱ ἡρώιδες πού ἐμφανίζει τό ἀρχαῖο δράμα ἔχουν μεγάλη ἀρχοντιά, προσωπικότητα καί ἀνεξαρτησία πνεύματος.

Στήν ἀρχαία Σπάρτη ἡ ζωὴ τῆς μέσης γυναίκας ἦταν κάπως διαφορετική ἀπό τήν ζωὴ μᾶς Ἀθηναίας. Ἡ γυναῖκα συμμετεῖχε σέ ἀσκήσεις καί γυμναζόταν μέ ἀπώτερο σκοπὸ νά εἶναι ἱκανή νά τεκνοποιήσει. Ἡ γυναῖκα ἀντιμετωπιζόταν ὡς φορέας τοῦ ἀνδρικοῦ σπέρματος, ὡς μήτρα πού θά παρήγε γερά καί ὑγιή παιδιά²⁵. Εἶχαν καί αὐτές γνώμη στά πολιτικά καί δημόσια πράγματα καί

---

²⁵ Βλ. ΕΛ. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ, *Ἱστορικὴ Πορεία τῆς Γυναίκας*, σ. 94.

δέν ἦταν καθόλου σεμνότυφες. Παρότι ἡ προσέγγιση ἦταν διαφορετική στή Σπάρτη, ἡ φιλοσοφία ἦταν ἡ ἴδια. Ἡ γυναίκα δέν εἶχε τήν ἴδια ἀξία, ἀλλά ὀφειλε νά γυμνάζεται ὥστε τά τέκνα της νά εἶναι ὑγιῆ καί νά προσφέρουν στήν κοινωνία τῆς Σπάρτης δυνατά καί γερά μέλη – καί εἰδικότερα ἀξιους στρατιῶτες.

Στήν ἀρχαία Ρώμη, τή νομική θέση τῆς γυναίκας χαρακτήριζε ἡ πλήρης ὑποταγή στήν ἐξουσία πρῶτα τοῦ πατέρα ἢ τοῦ ἀδελφοῦ καί ἀργότερα τοῦ συζύγου, ὁ ὁποῖος ἀσκούσε πατρική ἐξουσία (*patria potestas*) πάνω στή σύζυγο. Στά μάτια τοῦ νόμου, οἱ γυναῖκες ἦταν πλάσματα ἀσθενῆ (*imbeciles*)²⁶. Αὐτό τούς ἔδινε σέ ὀρισμένες περιπτώσεις τή δυνατότητα νά ἐπικαλοῦνται ὡς ἐλαφρυντικό τήν ἄγνοια τοῦ νόμου, ἀλλά τούς στεροῦσε τή νόμιμη ἱκανότητα νά ὑπογράφουν συμβόλαια ἢ διαθήκες ἢ νά καταθέτουν ὡς μάρτυρες σέ δικαστήρια. Δέν μποροῦσαν ἐπίσης νά ἀσκήσουν δημόσιο λειτουργημα. Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ κοινωνική θέση τῆς Ρωμαίας οἰκοδέσποινας ἦταν ὑψηλή, ἀκόμη καί στούς παλαιότερους χρόνους. Βαθμιαῖα, βελτίωσε ἐπίσης τή νομική θέση της, ἀπέκτησε περισσότερη ἐλευθερία, μεγαλύτερη δύναμη. Στή ρωμαϊκή ἱστορία εἶναι πλῆθος τά ὀνόματα γυναικῶν πού διακρίθηκαν γιά τόν ἰσχυρό χαρακτήρα, τήν εὐφυΐα τους καί τήν ἀνάμιξή τους σέ πολιτικές ραδιουργίες.

Ὑστερα ἀπό τήν παραπάνω, σύντομη ἱστορική ἀναδρομή γιά τήν θέση τῆς γυναίκας στά μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, θά πρέπει νά ἰδῶθεϊ ἡ θέση τῆς γυναίκας στήν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Πηγές γιά τήν γνωστική προσέγγιση τοῦ θέματος ἀποτελοῦν οἱ Γραφές καί γιά τή σωστή ἐρμηνεία τους χρησιμοποιοῦνται οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Γιά νά δοθεῖ μιᾶ καθαρή εἰκόνα γιά τή θέση τῆς γυναίκας καί τήν ἀντιμετώπισή της ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, πρέπει πρωτίστως νά κατανοηθεῖ ἡ οὐσία τοῦ ζητήματος, πού εἶναι ἡ ἀγάπη καί ἡ ἀλληλοκατανόηση μεταξύ τῶν δύο φύλων. Στό σημεῖο αὐτό μπορεῖ νά ἀναφερθεῖ ὅτι «*ἡ ἰσότητα τῶν δύο φύλων, ἀνδρός καί γυναικός, ὡς προσώπων ὁμοουσίων, ἐκφράζει καί ἀντανακλᾷ στό κόσμο τίς προσωπικές σχέσεις τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατ' ἐξοχήν δέ τήν ὁμοουσιότητα καί τήν ἰσοτιμία αὐτῶν. Καί αὐτό διότι Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιο Πνεῦμα, ἄνδρας καί γυναίκα εἶναι τά μόνα ὄντα, τά ὁποῖα ἔχουν προσωπική ὑπόσταση, ἀπό τήν ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἀμέσως ἡ τάξις, ἡ ἀρμονία καί αὐτός ὁ προορισμός σύμπαντος*»²⁷.

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καθοδηγούμενη ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχει συνείδηση τῆς ἱερότητας καί τῆς μοναδικότητας τοῦ προσώπου τῆς γυναίκας

²⁶ Ἐγκυκλοπαίδεια, Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τόμ. 19, σ. 300.

²⁷ Βλ. Μ. ΣΙΩΤΟΥ, *Ἡ Καινή Διαθήκη*, σ. 13.

καί τῆς ἀποδίδει ἰσοτίμη ἀξία καί θέσι με τόν ἄνδρα. Εἶναι πολύ γνωστό ἀπό τήν βιβλική γραμματεία καί ἰδίως ἀπό τήν Πεντάτευχο τό γεγονός τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου (ἄνδρός & γυνακός) ἀπό τόν Θεό. «*Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν, ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς*» (Γέν. 1, 27). Ἡ ἱστορία τῆς πρώτης γυναίκας ξεκινᾷ με τήν Εὐα στόν Παράδεισο, ὅπου ἐκεῖ μαζί με τόν πρῶτο ἄνδρα, τόν Ἀδάμ, ἔχουν μιά μοναδική σχέση με τόν Θεό, τόν Δημιουργό τους καί Δημιουργό τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς. Πρέπει νά τονισθεῖ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεός δημιούργησε τί γυναίκα μαζί με τόν ἄνδρα²⁸, με μόνη τή διαφορά ὅτι τῆς ἐνστάλαξε τί γυναικεία φύση. Ὁ Θεός, βλέποντας ἀβοήθητο καί ἀτελῆ τόν ἄνδρα, θέλησε νά τοῦ δώσει ἕνα σύντροφο βοηθό ὅμοιο με αὐτόν. Αὐτός ὁ βοηθός δέν βρέθηκε σέ ὀλόκληρο τό ζωικό βασίλειο καί γενικά σέ ὅτι εἶχε δημιουργηθεῖ ἕως ἐκείνη τί στιγμή. Ἔτσι, ὁ Θεός ἔφτιαξε μιά βοηθό πού ἦταν ἴση καί ὅμοια πρὸς τόν ἄνδρα καί εἶχε τήν ἴδια διαδικασία δημιουργίας.

Ἡ ὀρθόδοξη παράδοση δέχεται ὅτι ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα ταυτίζονται καί διαφοροποιοῦνται. Ταυτίζονται, διότι καί οἱ δύο δημιουργήθηκαν «*κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν*» τοῦ Θεοῦ καί διαφοροποιοῦνται ὡς πρὸς τά ἐπιμέρους τῆς φύσεως ἑκατέρου ἰδιώματα, τά ὅποια οὔτε ἐναλλάσσονται, οὔτε ἀνταλλάσσονται. Ἀνίκουν, ὡστόσο, στήν αὐτή ἀνθρώπινη κοινότητα²⁹. Ἡ ἐκκλησία διδάσκει τήν ἰσοτιμία τῶν δύο φύλων, ἀφοῦ ὑπάρχει μιά φύση (ἡ ἀνθρώπινη) καί οἱ ὑφιστάμενες διαφορές τῶν φύλων δέν σημαίνουν τίποτε ἄλλο παρά ἀμοιβαία συνάρτησι, ἐξάρτησι καί ἀλληλοσυμπληρούμενες λειτουργίες. Συγκεκριμένα, ἡ οὐσία τῆς δημιουργίας τοῦ ἄνδρα καί τῆς γυναίκας εἶναι, ὅτι ἡ γυναίκα εἶναι «ὄστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων του καί σάρκα ἐκ τῆς σαρκός» τοῦ ἄνδρα. Συνεπῶς, ἄνδρας καί γυναίκα δέν εἶναι ὀλοκληρωμένοι μέχρι νά εἶναι μαζί.

Ἡ ἰσοτιμία μεταξύ ἄνδρός καί γυνακός διασαλεύεται γιά πρώτη φορά με τήν πτώσι τῶν πρωτοπλάστων, με τίς γνωστές γιά αὐτούς καί γιά ὄλο το ἀνθρώπινο γένος θανατικές συνέπειες. Αὐτήν τήν ἀταξία, καθὼς καί ὄλα τα κακά, ὅσα προέκυψαν ἀπό τήν ἄρνησι τοῦ ἀνθρώπου νά παραμείνει σέ κοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀναρρεῖ καί θεραπεύει τό σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας γιά τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Στήν ἐφαρμογή μάλιστα αὐτοῦ του σχεδίου σωτηρίας προορισμένη νά διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο, καθὼς ἀκούγεται στό πρωτευαγγέλιο, εἶναι ἡ γυναίκα, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς θά γεννηθεῖ Ἐκεῖνος ὁ Ὅποιος θά συντρίψει τήν κεφαλή τοῦ ὄφεως.

²⁸ Βλ. ΕΛ. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ, *Ἱστορική Πορεία τῆς Γυναίκας*, σσ. 125-128.

²⁹ Βλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, *Γυναίκα καί Ἱερωσύνη*, σσ. 484-485.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὑπάρχουν πολλές γυναῖκες, οἱ ὁποῖες ἀνέπτυξαν οὐσιαστικώτατο ρόλο παράλληλα καὶ ἰσότημα πρὸς τοὺς ἄνδρες, διότι συμβαίνει αὐτὴ τὴ συγκεκριμένη ἱστορική στιγμή αὐτές νά εἶναι φορεῖς τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ (π.χ. Σάρα, Ρεβέκκα, Ραχὴλ, Ρούθ, Δεββώρα, Ἰουδίθ κ.ά.).

Στὴν Καινὴ Διαθήκη πρωτεύοντα γυναικεῖο ρόλο ἔχει ἓνα μόνο πρόσωπο. Τό πρόσωπο αὐτό δέν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία, τὴν μητέρα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ θέσις τῆς γυναίκας καταξιώνεται μέ τὴν ἀνάδειξη τῆς Μαρίας, τῆς κόρης τῆς Ναζαρέτ, σέ Θεοτόκο Παναγία. Ἡ Παναγία, ἡ ὁποία δικαίως ὀνομάζεται καὶ νέα Εὐα, διαμέσου τῆς ὑπακοῆς της στὴν προαιώνια βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνεργίας της στὴν ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Του, ἔφερε στὴν ἀνθρωπότητα τὴν εὐλογία καὶ καταστάθηκε ἡ αἰτία τῆς χαρᾶς. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Μάρκος Σιώτης, «διὰ τοῦ ὑπέρατου μυστηρίου τῆς θείας ἐνσαρκώσεως ἐξαγιάζονται ἐξίσου ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀντιμετώπισε θεϊκῶς τὸ θέμα τῆς ἀποκατάστασις τῆς ἰσότητος μεταξύ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐνανθρωπήσεως, λαβὼν σάρκα ἐκ τῶν παναχράντων σπλάχνων τῆς θεομήτορος»³⁰.

Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τὴν Παναγία, ἡ ἀξία τῆς γυναίκας ἐμφανίζεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει στὴν ἀκολουθία Του γυναῖκες, οἱ ὁποῖες διακονοῦν Αὐτόν καὶ τοὺς συνοδοὺς Του. Πιστές καὶ ἀφοσιωμένες γυναῖκες Τόν ἀκολουθοῦν ἕως τὸν Γολγοθᾶ, μερμνοῦν γιὰ τὴν ταφή Του καὶ λίαν πρῶι ὡς μυροφόρες σπεύδουν πρὸς τὸ μνήμα νά ἀποδώσουν ὄλες τίς νεκρικῆς τιμές καὶ καθίστανται μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως. Νά ἀναφέρουμε πολὺ ἐνδεικτικὰ μερικά ὀνόματα αὐτῶν ὅπως: Μαρία ἡ Μαγδαλνὴ, Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου, Ἰωάννα ἡ γυναῖκα τοῦ Χουζᾶ, Σαλώμη ἡ μητέρα τῶν υἱῶν τοῦ Ζεβεδαίου, Σωσάννα³¹ καὶ ἄλλες πού τὰ ὀνόματά τους ἔχουν ἀποσιωπηθεῖ ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστές. Ἐπιπλέον κατὰ τὴν Πεντηκοστή τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἦλθε σάν σφοδρὸς ἄνεμος μέ τὴν μορφὴ πύρινων γλωσσῶν ὄχι μόνο σέ μαθητές, ἀλλὰ καὶ σέ μαθήτριες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὅλοι ἦταν συγκεντρωμένοι στό ὑπερῶο τῆς Ἱερουσαλήμ³². Εἶναι μιὰ ἀκόμη μαρτυρία τῆς ὑπαρξῆς γυναικῶν στὸν στενὸ κύκλο τοῦ Χριστοῦ, πράγμα πού ἀποδεικνύει τὴν ἀξία πού ἀποδίδεται καὶ στὴν γυναῖκα στά χρόνια τοῦ Μεσσία.

³⁰ Βλ. Μ. ΣΙΩΤΟΥ, *Ἡ Καινὴ Διαθήκη*, σσ. 38-39.

³¹ Βλ. Χ. ΤΣΟΛΑΚΙΔΗ, *Ἄγιολόγιο*, σ. 1107-1109.

³² Βλ. Σ. ΔΕΣΠΟΤΗ, *Εὐαγγέλια*, σ. 26.

Κατά τούς πρώτους χριστιανικούς χρόνους παρουσιάζονται οί χῆρες καί οί διακόνισσες, οί όποιοις εἶχαν στά χέρια τούς όλο τό φιλανθρωπικό καί κοινωνικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παρουσιάζεται ὡς ὁ πύριξικέλευθος σκαπανέας τοῦ ὑγιούς φεμνισμοῦ. Διεκήρυξε τό «οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ» (Γαλ. 3, 28) καί δέν δίστασε νά ἔχει πολλές γυναῖκες ὡς συνεργάτιδες του. Παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ ἁγία Λυδία ἡ Φιλιππησία (20 Μαΐου). Στή συνέχεια, ὡστόσο, ἱστορικές, ἀλλά καί πνευματικές κυρίως ἀνάγκες ὥθησαν τή γυναῖκα ἐκ τῆς ἐνεργοῦς δράσεως στό περιθώριο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί τῆς ἐπέβαλαν τή σιωπή, τονίζοντας περισσότερο τήν προσφορά τῆς εἰς τήν «κατ' οἶκον Ἐκκλησία», τήν οἰκογένεια³³.

Δέν εἶναι μόνο οί Ἀπόστολοι, οί όποιοι «ἐθαύμαζον ὅτι μετά γυναικός ὠμίλει ὁ Ἰησοῦς καί μάλιστα αἰρετικῆς γυναικός» (Ἰωάν. 4, 5-42), εἶναι καί ἀρκετά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τά όποια αὐτοπροσδιορίζονται «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» ὡς φύλακες τῆς παράδοσης, τῆς καθαρότητος καί τῆς ἀγιότητος, καί τά όποια οὐδόλως θά ἐπιθυμοῦσαν τή γυναικεία δραστηριότητα ἐντός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Μεταξύ αὐτῶν ὑπάρχουν ἴσως καί κληρικοί.

Στήν ἐποχή τῶν Πατέρων καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια, ὥστε νά ἀρθεῖ ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβληθεῖσα ἐπιφυλακτική στάση ἔναντι τῆς γυναικός καί ἡ όποια βεβαίως δέν διεγράφε, θεωρητικῶς τουλάχιστον, τίς θεολογικές προϋποθέσεις γιά τήν ἰσότητα τῶν δύο φύλων καί τήν ὁμοτιμία τους στό ἐκκλησιαστικό σῶμα. Καταπολεμεῖται κάθε τάση ἀνδροκρατίας καί τονίζεται ὅτι «οὐδέν ἰσχυρότερον γυναικός εὐλαβοῦς καί συνετῆς» (Ἱερὸς Χρυσόστομος). Δέν παραλείπονται ὁμως καί πατερικές διδασκαλίες πού ἀναφέρονται στή γυναικεία αὐταρέσκεια καί στους κινδύνους πού προκύπτουν ἀπό αὐτή. Δέν εἶναι λίγες οί φορές πού ὁ Σατανᾶς χρησιμοποιεῖ τήν γυναῖκα ὡς πειρασμό γιά τόν ἄνδρα, προκειμένου νά πέσει στήν ἁμαρτία. Σέ αὐτή τήν περίπτωση ἰσχύουν τά λόγια τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου, ὁ όποιος ἔλεγε: «Νά μὴ μιλάς, μήτε νά δίνεις προσοχή στίς γυναῖκες». Ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός ἐπίσης στίς διδασκίες του ἀναφέρει τά ἑξῆς: «Καί ἂν τύχη καί περάσεις ἀπό ἓνα σοκάκι καί εἰς τό ἓνα μέρος εἶναι ἡ γυναῖκα καί εἰς τό ἄλλο ὁ Διάβολος, νά μὴν περάσεις ἐκεῖθε ὅπου εἶναι ἡ γυναῖκα, μόνο ἀπό ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ Διάβολος, γιατί κάνεις τόν σταυρόν σου καί φεύγει, μὰ ἡ γυναῖκα δέν φεύγει»³⁴.

³³ Βλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, *Γυναῖκα καί Ἱερωσύνη*, σ. 487.

³⁴ Βλ. Γ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ, *Ποιμένες*, σσ. 220-224.

Ἡ προσεκτικὴ ὅμως μελέτη τῶν λόγων τῶν Πατέρων φανερῶνει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μίσους καὶ περιφρονήσεως εἰς βάρος τῶν γυναικῶν, ἀφοῦ ὅπως τὸ τονίζουν οἱ ἴδιοι, οἱ γυναῖκες εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ φόβου, τὸν ὁποῖο δικαίως προκαλοῦν τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ ἀνίσχυρο τῆς θελήσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν. Μεταξὺ τῶν βλαπτικῶν ἄκρων οἱ Πατέρες προτιμοῦν τὴν «μετὰ συνέσεως καὶ διακριτικότητας» σύνθεσιν τῶν ἀπόψεων καὶ ἰσορροπία.

Γενικά, ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἀποδίδει μεγάλη τιμὴ στὴ γυναῖκα. Εἶναι ἡ μπτέρα κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Παναγίας, εἶναι ἡ ἀγωνίστρια ὑπὲρ πίστεως κατὰ πρότυπο τῶν γυναικῶν ἀγίων, ἐνῶ λειτουργικά, συμβολικά καὶ ἑορταστικά δὲν εἶναι διόλου παραμελημένη³⁵. Τίς ἴδιες τιμές ἀπολαμβάνουν οἱ ἄνδρες ἅγιοι μὲ τίς γυναῖκες ἅγιες, ἐνῶ ὅπως προειπώθηκε, καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν παραγνωρίζει τὴ σημαντικότητά της. Ἡ πρώτη ἀποκάλυψη τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασίν του γίνεται σὲ γυναῖκα. Ὁ Ἰησοῦς προστατεύει τὴν ἁμαρτωλὴ πόρνη ἀπὸ τὸν λιθοβολισμό μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἀντιμετωπίζει ὅποιοδῆποτε ἀδικημένο.

Ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν ὑμνεῖ τὴν ἀγάπην καὶ χρησιμοποιοεῖ τίς γυναῖκες τῆς πατριαρχικῆς περιόδου γιὰ νὰ μεταφέρει ὑψηλές ἔννοιες μὲ μεταφορικούς ὅρους. Ὑπάρχουν μαρτυρίες ἀπὸ τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων γιὰ γυναῖκες πού μετέχουν στὸ ἀποστολικὸ ἔργο. Πρότυπα πολλῶν ἀγίων γυναικῶν ὅμως δὲν συναντοῦμε μόνο στὰ χρόνια τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ καὶ στὴν ὕστερη Ρωμαϊκὴ Περίοδο. Ἐνδεικτικὰ νὰ ἀναφερθοῦν: α) ἡ ἅγια Ἑλένη, ἡ μπτέρα τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἡ ὁποία τιμᾶται στὶς 21 Μαΐου καὶ β) ἡ ἅγια Κασσιανὴ ἡ ὑμνογράφος (7 Σεπτεμβρίου), ἡ ὁποία ἔγραψε τὸν γνωστὸ ὕμνο, ὁ ὁποῖος φέρει τὴν ἐπωνυμία της καὶ ψάλλεται στὴν Ἐκκλησία στὸν ὄρθρο τῆς Μεγάλης Τετάρτης. Καὶ πόσα ἄλλα παραδείγματα ἀγίων γυναικῶν νὰ ἀναφερθοῦν ἀπὸ τὸ Συναξάρι, οἱ ὁποῖες πέτυχαν τὴν «κατὰ χάριν θεώσιν» τους; Ἐπομένως, καταδεικνύεται ὅτι ἡ γυναῖκα μόνο παραμελημένη δὲν εἶναι στὴν Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία.

³⁵ Βλ. ΕΛ. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ, *Ἱστορικὴ Πορεία τῆς Γυναίκας*, σ. 89.

Κεφάλαιο Γ'

Ίερωσύνη καί Γυναίκα

*«Συνίστημι δέ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν,
οὗσαν διάκονον τῆς Ἐκκλησίας...» (Ρωμ. 16, 1-2)*

Ἡ γυναίκα, ὅπως εἰπώθηκε, θεολογεῖται ὡς ἰσότητι μὲ τὸν ἄνδρα, διακρι-
νόμενη ὡς πρὸς τὰ φυσικά της χαρακτηριστικά καὶ τὸν σημαντικὸ ρόλο πού
διαδραματίζει στὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία καὶ δίπλα στὸν ἄνδρα. Ἡ γυναίκα
δὲν ὑποβιβάζεται ἐκκλησιαστικά καὶ κοινωνικά. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, σύμφω-
να μὲ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία, ἔχουν τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις ἔναντι τῆς πίστεως,
τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἥθους καὶ τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς³⁶. Βέβαια οἱ κατὰ τὰ
φαινόμενα διακρίσεις ἀφοροῦν καθορισμένους ἀπὸ τὸν Θεὸ ρόλους μεταξύ τῶν
δύο φύλων καὶ ὄχι διάθεση κοινωνικῆς ἀναβάθμισης τοῦ ἄνδρα μὲ ἀντίστοιχη
ὑποβάθμιση τῆς γυναίκας. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὑποδεικνύουν σχέσεις
ἀμοιβαιότητος, ἀλληλοὑποταγῆς, ἀλληλοσεβασμοῦ, ἀλληλοπροστασίας καὶ
ἀμοιβαίας ἀγάπης πού παραμερίζουν νοοτροπίες πού θέλουν τὴ γυναίκα νά
φέρει μόνη τὴν εὐθύνη γιὰ κάθε κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ πρόβλημα.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ζητήματα πού σήμερα τίθενται ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη εἶναι
γιατί οἱ γυναῖκες δὲν χειροτονοῦνται ἱερεῖς. Παρότι ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ
ὑποχρεώσεις μὲ τοὺς ἄνδρες μέσα στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, γιατί οἱ ἄνδρες
νά χειροτονοῦνται καὶ αὐτὲς ὄχι; Τὸ ζήτημα πού τίθεται, ἀγγίζει τὰ ὅρια τῆς
ρατσιστικῆς διάκρισης μεταξύ τῶν δύο φύλων ἀπὸ ἓναν κύκλο ὀρισμένων
ἀνθρώπων. Ἡ ἐνυπάρχουσα αὐτὴ διαφορά μεταξύ ἄνδρα καὶ γυναίκας στὴν
Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἴσως ἰσχυροποιεῖ ἀπόψεις τοῦ τύπου ὅτι ὁ χριστιανισμὸς
δὲν βελτιώνει τὰ πράγματα γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς ἐξίσωσης τῶν δύο φύλων,
ἀφοῦ ἡ θέσις τῆς γυναίκας ὑποτιμᾶται στό θέμα τῆς Ίερωσύνης. Γεννίεται τό
ἐξῆς ἐρώτημα: «Αφοῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διακηρύττει “οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ
θηλυ”, γιατί ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία διαχωρίζει στό θέμα τῆς Ίερωσύνης τὸν
ἄνδρα ἀπὸ τὴν γυναίκα;». Ἐνῶ ἡ γυναίκα συμμετέχει σέ πολλὰ διακονήματα
καὶ λειτουργήματα τῆς Ἐκκλησίας, ἥδη ἀπὸ τὰ πρωτοχριστιανικά χρόνια, γιατί
ἀποτελεῖ ἐξαίρεση τό γεγονός τῆς μὴ Ίερωσύνης της;

---

³⁶ Βλ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ ΑΠ., *Κριτικὴ Θεολογία*, σ. 98.

Καταρχήν, η σχέση της γυναίκας προς τό ιερατείο της Έκκλησίας προσδιοριζόταν στα πρωτοχριστιανικά χρόνια με κριτήριο τόσο τό υπόδειγμα του Ίησού Χριστού, ό όποιος δέν επέλεξε γυναίκα στον κύκλο των δώδεκα μαθητών Του, όσο και τό παράδειγμα των άποστόλων, οι όποιοι δέν επέλεξαν γυναίκες στην άποστολική λειτουργία της επισκοπής. Παρ' όλα αυτά, όπως και στην ιστορική άναδρομή είπώθηκε, υπήρχαν σημαντικές περιοχές άναπτύξεως της διακονίας των γυναικών. Άξιόλογη θά μπορούσε νά χαρακτηρησθεί η προσφορά στο έργο της Έκκλησίας που είχαν οι διακόνισσες³⁷, οι παρθενεύουσες ή παρθένοι και οι χήρες³⁸, οι όποιες συνδέονταν με την άσκηση της φιλανθρωπίας ή της κατηχήσεως των γυναικών. Η τάξη των διακονισσών³⁹ ειδικότερα ξεκίνησε από τους άποστολικούς χρόνους, στη συνέχεια ως θεσμός μέσα στην Έκκλησία και διατηρήθηκε μέχρι σχεδόν και τον χρόνο της παραμονής της Άλώσεως.

Ό άποκλεισμός των γυναικών από την Ίερωσύνη κατά τά άποστολικά χρόνια και μετέπειτα, ήταν κοινή εκκλησιαστική συνείδηση⁴⁰, η όποία άπέρρεε

³⁷ Οι Διακόνισσες εκλέγονταν μετά από άκριβή δοκιμασία, είτε από τις τάξεις των άφιερωμένων στον Θεό παρθένων, είτε από τις χήρες, οι όποιες ήταν μονόγαμοι. Διακόνισσες γίνονταν και σύζυγοι επισκόπων, όπως επίσης εκλεκτές μοναχές μεγαλοσχήμονες και ήγουμένες γυναικείων μοναστηριών. Οι εκλεγμένες γυναίκες για τό διακονικό λειτουργήμα καθιερόνταν από τον Έπίσκοπο, ό όποιος και τις χειροτονούσε διά λειτουργικής πράξεως, άναλόγου με εκείνης των διακόνων. Πρέπει νά τονισθεί ότι ουδέποτε απέκτησαν οι διακόνισσες ιεραρχικά, ιερατικά καθήκοντα, άνάλογα με εκείνα του πρεσβυτέρου ή και του επισκόπου. Τομείς εργασίας των Διακονισσών ήταν τά έργα της άγάπης προς τους άσθενείς, θλιβομένους και ένδεείς. Επιπλέον, έργο τους ήταν η ιεραποστολική, κατηχητική, διδακτική εργασία, η γενική επίβλεψη των γυναικών και η προς αυτούς βοήθεια, ιδίως κατά την τελετουργία του Βαπτίσματος, η μεταφορά της Θείας Κοινωνίας στις οικίες των άσθενών γυναικών και άλλες ποικιλικές φύσεως διακονίες. Μνημονεύονται ως διακόνισσες στην εκκλησιαστική ιστορία τά έξης όνόματα γυναικών: η διακόνισσα Λαμπιπιάδα, η διακόνισσα Φοίβη, η διακόνισσα Λυδία, η ήγουμένη άγία Όλυμπιάδα (25 Ιουλίου) η διακόνισσα, ίσως η άγία Μακρίνα (19 Ιουλίου) και μπορεί η άγία Σοφία (21 Σεπτεμβρίου) νά είχε σαράντα διακόνισσες.

³⁸ Η τάξη των παρθένων, μαζί με εκείνων των χηρών και των όρφανών άποτελούσαν ειδική ομάδα μέσα στους κόλπους της πρώτης χριστιανικής εκκλησίας, η όποία είχε ως ταμμένη άποστολή νά διακονεί στο πνευματικό και κοινωνικό έργο της Έκκλησίας, όχι, όμως υπό την έννοια του άνωτέρου κλήρου. Για τις χήρες προκειμένου νά εισέλθουν στην ειδική τάξη των διακονισσών έπρεπε νά είχαν ύπερβεί, αρχικά τό όριο της ήλικίας των εξήντα έτών και νά μίν είχαν τελήσει δεύτερο γάμο.

³⁹ Προϋποθέσεις για νά γίνει μιά γυναίκα διακόνισσα στα άποστολικά χρόνια και μετέπειτα ήταν οι έξης: α) ήλικία σαράντα έτών, β) νά είναι παρθένη ή χήρα ή μονάζουσα, γ) ό έγνωσμένος ιεραποστολικός ζήλος, δ) η μόρφωση, ε) η εύσέβεια. Αυτές οι προϋποθέσεις ένυπάρχουν μέσα σε νομοκανονικές διατάξεις των τοπικών και οικουμενικών συνόδων της όρθόδοξης άνατολικής Έκκλησίας.

⁴⁰ Βλ. ΦΕΙΔΑ, Έκκλησιαστική Ιστορία Α΄, σ. 211.

ἀπό τὴν ἀποστολικὴ παράδοση καὶ εἰδικότερα ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου γιὰ τὴ θέσιν τῶν γυναικῶν στή λατρεία. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὑποστηρίζει ὅτι: «Οἱ γυναῖκες πρέπει νά σιωποῦν μέσα στήν ἐκκλησία γιατί ὁ νόμος λέει νά ὑποτάσσονται, καί ἐάν ἐπιθυμοῦν νά μάθουν κάτι καλύτερα, ἄς ρωτοῦν στό σπῆτι τοὺς ἄντρες τους, γιατί δέν πρέπει ἡ γυναῖκα νά μιλάει μέσα στήν ἐκκλησιαστικὴ σύναξη» (Α΄ Κορ. 14, 34-35). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτὴ συνείδηση ἀποτυπώθηκε στή Διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, ἡ ὁποία συντάχθηκε περὶ τὸ τέλος τοῦ Β΄ αἰῶνος καί διασώθηκε μόνο σέ συριακὴ μετάφραση. Ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν ἀποδοκιμάσθηκε ὡς αἵρετικὴ καινοτομία, κάτι τὸ ὁποῖο κυρίως ἐπιχειρηματολογεῖται στίς Ἀποστολικές Διαταγές. Σύμφωνα μέ αὐτές, δέν ἐπιτρέπεται οἱ γυναῖκες νά διδάσκουν στήν ἐκκλησία, παρά μόνο νά προσεύχονται καί νά ὑπακοῦν τόν διδάσκαλό τους. Ὁ διδάσκαλος Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ἔστειλε τοὺς δώδεκα ἀποστόλους καί ὄχι γυναῖκες γιὰ νά μαθητεύσουν στοὺς λαοὺς καί στὰ ἔθνη. Ἐπιπρόσθετα, ἀπαγορεύεται ἡ τέλεση τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ γυναῖκα ὡς κάτι τὸ ἐπισηφελές, τὸ παράνομο καί τὸ ἀσεβές. Ἄρα ὁ ἀποκλεισμός τῶν γυναικῶν ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνη θεμελιώνεται ἀπ' ἑνὸς μὲν στό ὑπόδειγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπ' ἑτέρου στήν Παύλεια διδασκαλία γιὰ τὴ θέσιν τῆς γυναίκας στή χριστιανικὴ λατρεία.

Ὅσον ἀφορᾷ στοὺς ἀποστολικούς κανόνες, οἱ ὁποῖοι παίρνουν τὴν τελικὴ διαμόρφωσίν τους στό τέλος τοῦ 4ου αἰῶνος καί στίς ἀρχές τοῦ 5ου αἰῶνος, παρατηρεῖται ὅτι οἱ 85 αὐτοὶ κανόνες πουθενά δέν κάνουν μνεῖα σέ «χειροτονία» γυναικῶν. Καί αὐτὸ γιὰ ἕνα σημαντικό ἀριθμὸς τέτοιων κανόνων, περισσότερων τῶν 20, ἀναφέρεται στίς προϋποθέσεις καί στοὺς ὅρους χειροτονίας μόνο ἀνδρῶν ἢ, ἀκόμη, καί στὰ ἐπιτίμια, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλονται σέ ὄσους ἀπὸ τοὺς ἄνδρες κληρικούς πέφτουν σέ παραπτώματα. Οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία, διότι ἀντιπροσωπεύουν ἕνα μεγάλο χρονικὰ ἱστορικὸ φάσμα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ὡστόσο, ἂν ἡ ἐκκλησία παραχωροῦσε τὸ δικαίωμα τοῦ «*ιερατεύειν*» καί στίς γυναῖκες, μέ τὴν ἔννοια νά μποροῦν νά ἐπιτελοῦν τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καί νά ἀσκοῦν ὁποιοδήποτε λειτουργημὰ στή λατρευτικὴ τῆς ζωῆς, αὐτὸ θὰ διατυπωνόταν τόσο στὰ ἱερά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας, ὅσο καί στήν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία⁴¹. Ἀντίθετα, ἡ Ἐκκλησία φαίνεται νά ὑπῆρξε κατηγορηματικὴ καί ἄκρως διασαφητικὴ στό θέμα αὐτό, ἀφοῦ καί πάλι κατὰ τίς Ἀποστολικές Διαταγές, ἡ διακόνισσα δέν ὑποκαθιστᾷ σέ καμία περίπτωση τόν διάκονο, τόν πρεσβύτερο ἢ τόν ἐπίσκοπο.

⁴¹ Βλ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ, *Ἀνάλεκτα*, σ. 200.

Ἄρα προβάλλεται ὁ θεσμός τῆς διακόνισσας καί πουθενά δέν γίνεται νύξη σπὴν ἐκκλησιαστική ζωὴ καὶ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση γιὰ χειροτονία τῶν γυναικῶν.

Ὅλες οἱ ἀντιλήψεις (ὕποδειγμα ὁ Ἰησοῦς Χριστός & Παύλεια θεολογία) γιὰ τὴ σχέση γυναικῶν μὲ τὴν Ἱερωσύνη διατυπώθηκαν κατὰ τρόπο ἀντιρρητικό ἐναντίον τῶν γνωστικῶν καὶ τῶν μοντανιστῶν, οἱ ὅποιοι δέν θεωροῦσαν ἀσυμβίβαστη τὴ σχέση τῆς γυναίκας μὲ τὸ ἰδιότυπο ἱερατεῖο τους. Εἶναι προφανές ὅτι ἐρέθισμα γιὰ τὴ διατύπωση τῶν θέσεων αὐτῶν περὶ τῆς σχέσεως τῶν γυναικῶν πρὸς τὴν Ἱερωσύνη ὑπῆρξε κυρίως ἡ ἀντίθεση τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐρμηνεία τῆς σχέσεως αὐτῆς ἀπὸ τοὺς μοντανιστές, ἀφοῦ «*γυναῖκες παρ' αὐτοῖς εἰς ἐπισκοπὴν καὶ πρεσβυτέριον καθίστανται διὰ τὴν Εὐάν*» (Ἐπιφανίου, *Κατὰ Αἰρέσεων*, 49, 2-3). Νά σημειωθεῖ ὅτι οἱ μοντανιστές⁴² συνεχῶς προέβαλλαν τὴν ὑπεροχὴ τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος ἔναντι τῆς Ἱερωσύνης, καίτοι χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τοὺς χαρισματούχους τοὺς τίτλους πρὸς τοὺς χρησιμοποιούμενους γιὰ τὸ ἱερατεῖο τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνάλογη στάση ἔναντι τῆς ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν τηροῦσαν καὶ οἱ αἰρετικοὶ Κυντιλιανοὶ ἢ Ἀρτοτιρίτες⁴³, γι' αὐτὸ καὶ ἀποδοκιμάσθηκαν ἀπὸ πολλοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία τῶν πρώτων αἰῶνων ἔχει σαφῶς ἀντιρρητικό χαρακτῆρα καὶ χρησιμοποιοεῖ τὴν Παύλεια θεολογία περὶ τῆς γυναίκας γιὰ νά

⁴² Μοντανισμός ἢ ἡ κατὰ Φρύγας αἵρεση ὀνομάστηκε ἡ πρωτοχριστιανικὴ κίνησι πού γεννήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε σπὴ Φρυγία κατὰ τὸν 2ο αἰώνα. Ἰδρυτὲς τῆς θεωροῦνται ὁ Μοντανός, ἡ Πρίσκιλλα καὶ ἡ Μαξιμίλλα. Βρῆκε ἰδιαίτερη ἀπήχησι τόσο σπὴν ὑπόλοιπη Μικρὰ Ἀσία ὅσο καὶ σέ ὅλη τὴ ρωμαϊκὴ ἐπικράτεια, ἰδιαίτερα δέ σπὴ Ρώμη καὶ τὴ Βόρεια Ἀφρικὴ. Ἡ ὀνομασία Μοντανισμός εἶναι μεταγενέστερη, καθὼς τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς ἡ κίνησι ὀνομαζόταν «κατὰ Φρύγας» ἢ «Καταφρύγια» αἵρεσι ἢ «αἵρεσι τῶν Πετυζιτῶν». Ὡς σκοπὸς τοῦ κηρύγματος προβαλλόταν ἡ ἀνάγκη ἀναβίωσης τῶν ἐνθουσιαστικῶν τάσεων καὶ τῶν χαρισμάτων τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς. Οἱ σύγχρονοι τοῦ θεωροῦσαν τὸν Μοντανό «ἐν κατοχῇ τινι καὶ παρεκστάσει γεγόμενον ἐνθουσιᾶν ἄρξασθαι τε καὶ λαλεῖν καὶ ξηνοφωνεῖν, παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ διαδοχὴν ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθος προφητεύοντα» (Εὐσεβίου, *Ἐκκλ. Ἱστορία*, V, 16,7). Οἱ μοντανιστές ὁμῶς προσταθοῦσαν νά ἀποδείξουν ὅτι διαφύλασσαν τὴν αὐθεντικὴ συνέχισι τοῦ ἀποστολικοῦ χαρίσματος τῆς προφητείας, χρησιμοποιοῦσαν δέ συγκροτημένο κατάλογο προφητῶν ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Κανῆς Διαθήκης.

⁴³ Αὐτοί, ἔχοντας ὡς ἀρχηγό τους κάποια γυναῖκα, ἡ ὅποια ἀκούει στό ὄνομα Κυντιλίλλα, πιστεύουν ὅτι παρουσιάστηκε σέ αὐτὴ ὁ Χριστός. Χάριν σέ αὐτὴ ἀποδίδουν τὴν ἀντιληψί τους γιὰ τὸν ἱερατικό ρόλο τῶν γυναικῶν μέσα σπὴν ἐκκλησία τους. Ἔχουν γυναῖκες τίς ὅποισ ἐποκαλοῦν προφήτιδες καὶ ὀρισμένες ἀπὸ αὐτές τίς καθιστοῦν ὡς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους. Αἰτιολογοῦν τὴν ἐνέργειά τους αὐτῆ, λέγοντας ὅτι «μηδὲν διαφέρει φύσιν» (ἐννοεῖται ἀνδρὸς καὶ γυναικός), ἀφοῦ «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ» καὶ σέ αὐτὸ τὸ σημειο μποροῦμε νά συμπληρώσουμε ὅτι κάτι ἀνάλογο μὲ αὐτοὺς τοὺς αἰρετικούς ὑποστηρίζουν καὶ οἱ σύγχρονοι θιασῶτες περὶ τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν. (Γιὰ περισσότερες πληροφορίες βλ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ, *Ἀνάλεκτα*, σσ. 202-203.)

ἀντικρούσει τίς θέσεις τῶν μοντανιστῶν καί τῶν ἄλλων αἰρετικῶν, οἱ ὅποιοι δέν ἀπέκλειαν τίς γυναῖκες ἀπό τό ἱερατεῖο τῶν χαρισματοῦχων τους⁴⁴. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καταδεικνύουν ὅτι οἱ γυναῖκες δέν μποροῦν νά μετέχουν στήν Ἱερωσύνη, παραθέτοντας τά ἑξῆς ἐπιχειρήματα:

- *Τό ὑπόδειγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ*, ὁ ὁποῖος δέν ἐπέλεξε ἔστω μιά γυναῖκα μεταξὺ τῶν δώδεκα μαθητῶν Του, ἂν καί ὑπῆρχαν γυναῖκες στόν κύκλο τῶν ἀκροατῶν Του.

- *Τό παράδειγμα τῆς Θεοτόκου*, ἡ ὁποία ἂν καί καταξιώθηκε νά γεννήσει τόν Σαρκοθέντα Υἱό καί Λόγο τοῦ Θεοῦ, δέν ἄσκησε ἱερατικό ἀξίωμα στήν ἀποστολική Ἐκκλησία, καί

- *Στήν παράδοση τῶν ἀποστόλων καί τῶν διαδόχων τους*, οἱ ὅποιοι δέν χειροτόνησαν γυναῖκες στήν ἀποστολική λειτουργία τῆς ἐπισκοπῆς.

Τά παραπάνω ἐπιχειρήματα ἀξιοποιοῦν τήν ἀποστολική παράδοση κατά τρόπο χρηστικό καί δέν εἰσέρχονται στή θεολογία τοῦ πράγματος. Δέν προσδιορίζουν τόν λόγο γιά τόν ὁποῖο δέν ἐπιλέχθηκαν ἀπό τόν Κύριο καί ἀπό τοὺς ἀποστόλους οἱ γυναῖκες γιά τήν Ἱερωσύνη. Ἐνῶ οἱ μοντανιστές συνέδεσαν τήν Ἱερωσύνη τῆς γυναίκας πρὸς τήν Εὐα, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, διαμέσου τῆς φωνῆς τῶν πατέρων της, ἀντιπαρέθεσε τήν διακονία τῆς Παρθένου Μαρίας λόγῳ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. Προβάλλεται ἡ σχέση Εὐας-Μαρίας (νέα Εὐα) γιά νά ἐρμηνευθεῖ ἡ τυπολογική σχέση τοῦ πρωτόπλαστου Ἀδάμ πρὸς τόν νέο Ἀδάμ, τόν Χριστό, στό ὅλο σχέδιο τῆς θείας οικονομίας γιά τή σωτηρία ὁλόκληρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ τυπολογία αὐτή τονίσθηκε μέ ἔμφαση ἀπό τόν ἅγιο Εἰρηναῖο ἐπίσκοπο Λουγδούνου ὡς ἔκφραση τῆς ἀναγκαίας «ἀνακυκλίσεως»⁴⁵ ἀπό τήν Μαρία πρὸς τήν Εὐα. Στήν ἀνακύκληση αὐτή ἡ μέν Εὐα παριστᾷ τήν ἀρχαία ἀνθρωπότητα, ἡ δέ Μαρία παριστᾷ τή μεταμόρφωση τῆς ἀρχαίας ἀνθρωπότητας γιά νά γεννηθεῖ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ἀπαρχή τῆς νέας ἀνθρωπότητας. Ἡ θεραπεία τῆς παρακοῆς τῆς Εὐας ἦταν δυνατή μόνο μέ τήν ὑπακοή τῆς Μαρίας, ἀφοῦ μόνο ἔτσι ἦταν δυνατή ἡ λύση τῶν δεσμῶν τῆς Εὐας γιά τή σάρκωση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἐδῶ πρέπει νά ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ μέν πρώτη «ἀνακύκληση» συνδέθηκε μέ τό ἔργο τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ δέ δεύτερη μέ τή σάρκωση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ ἐκπλήρωση τῆς προαιώνιας βουλῆς τοῦ Θεοῦ προ-

⁴⁴ Βλ. Βλ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α'*, σ. 212.

⁴⁵ *Ὁ.π.*, σ. 213.

ετοιμάσθηκε με τί συνεργεία του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Υπό τό πρίσμα αυτό, τό Άγιο Πνεῦμα, ἡ δημιουργική δύναμη τοῦ ἀρχέγονου κόσμου, ἐπῆλθε ἐπί τὴν Παρθένο Μαρία καὶ ἐνήργησε κατὰ τρόπο δημιουργικό γιὰ τὴν κάθαρση καὶ τὴν ικανότητά της νὰ γεννήσει τὸν Υἱό τοῦ Θεοῦ. Ἡ εἰδική σχέση τῆς Παρθένου Μαρίας πρὸς τὴν ἰδιαίτερη ἀποστολή τοῦ Αγίου Πνεύματος γιὰ τί λύση τοῦ δεσμοῦ τῆς Εὐας καὶ τί γέννηση τοῦ Χριστοῦ κατέστησε τὴν Παρθένο Μαρία «δοχείον τῶν χαρισμάτων τοῦ Αγίου Πνεύματος». Μὲ τὴν ἔννοια αὐτή, ἡ Θεοτόκος προβλήθηκε ὡς κατ' ἔξοχὴν τύπος τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἐκφράσθηκε ἡ σχέση τῆς μητρότητας τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς μητρότητας τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ οἱ δύο δέχονται τό Άγιο Πνεῦμα, μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ ὁποῦ γεννᾶται ὁ Χριστός καὶ ἔρχονται στὸν κόσμο τὰ τέκνα τῆς «ἐν Χριστῶ» καινῆς κτίσης. Ἔτσι, ἡ εἰδικότερη αὐτή σχέση ποῦ ἀναπτύσσεται μεταξύ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Αγίου Πνεύματος στοῦ ὅλο σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας προεκτείνεται στὴν ἐποχή τῆς Ἐκκλησίας, στὴν ὁποία ἡ μὲν Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ ἀριόζει στὸν ἄνδρα, τὰ δὲ χαρίσματα τοῦ Αγίου Πνεύματος σπὶ γυναῖκα⁴⁶.

Ἀξίζει ἐδῶ νὰ ἀναφέρουμε τί θέση τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου, σχετικά μὲ τὸν ἀποκλεισμό τῆς κάθε γυναίκας ἀπὸ τό ἱερατικό ὑπόρρημα. Συγκεκριμένα, ὁ Άγιος Ἐπιφάνιος δηλώνει ὅτι «Θεῶ (ἐνν. τῶ ἀληθινῶ Θεῶ) μὲν ἀπ' αἰῶνος οὐδαμῶς γυνὴ ἱεράτευσεν οὐκ αὐτὴ Εὐα... οὐ μίᾶ τῶν ταύτης θυγατέρων». Στὴ συνέχεια παραθέτει ὀνόματα ἀπὸ τί Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως τῶν Ἄβελ καὶ Κάν, τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Μωυσῆ, τοῦ Ἀαρών, τοῦ Μελχισεδέκ καὶ ἄλλων, γιὰ νὰ καταλήξει ὅτι μεταξύ αὐτῶν ὄλων καμία γυναῖκα δὲν ἱερώθηκε. Ἐπιστρατεύει ἀκόμη ὡς ἐπιχείρημα ὅτι οὔτε καὶ ἡ Εὐα ἱεράτευσε. Ἀλλὰ καὶ στὴ Καινὴ Διαθήκη, λέγει ὁ Άγιος, οὔτε ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος ἔτυχε ἱερατικοῦ ἀξιώματος, παρὸτι ἡ ἴδια ἀξιώθηκε νὰ φέρει στὸν κόσμο τὸν Υἱό τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἡ θεοπρεπὴς καὶ θεοτερπὴς αὐτὴ τάξη, δηλ. τοῦ μὴ δικαίωμα τῆς γυναίκας νὰ ἱερατεύει, ὀρίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀρχηγό τῆς Ἐκκλησίας, γιὰτι προσιδιάζει κατ' ἀποκλειστικό τρόπο στοῦ ἀνδρικό φύλο καὶ ὄχι γιὰτι ὑπονοεῖ δυσμενῆ διάκριση σέ βάρος τῆς γυναίκας.

⁴⁶ «Ἡ γυναῖκα ποῦ πρωτοστάτησε στὴν πτώση πρωτοστατεῖ καὶ στὴν ἀνόρθωση. Εἰδικότερα ἡ Παναγία γίνεται συναίτιος τῆς θείας ἐνανθρωπίσεως, μαζί μὲ τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Δανεῖζει στὸν Θεό τὴν ἀνθρώπινη φύση ποῦ γίνεται ἡ ἀπαρχὴ τῆς καινῆς κτίσεως. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ἡ Παναγία εἶναι μετὰ τὸν πρῶτον ἱεράρχη Χριστό, ἕτερος ἱεράρχης» (βλ. καὶ Γ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΔΗ, *Χριστιανικὴ Ἠθική*, σσ. 342-343). Ἐπομένως ἡ Παναγία, ἂν καὶ μπορεῖ νὰ θεωρεῖται “ἕτερος ἱεράρχης” ἕξαιτίας τοῦ σημαντικοῦ ρόλου τῆς σπὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐντούτοις δὲν τῆς ἀνατέθηκε ἡ εἰδικὴ ἱερωσύνη.

Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος δηλώνει ὅτι τό καθῆκον τοῦ ἱερατικοῦ λειτουργήματος ἀνατέθηκε στους Ἀποστόλους καί ὄχι στήν Παναγία ἢ σέ ἄλλη γυναίκα. Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, ὁ Παῦλος καί ὁ Βαρνάβας καί ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος καταστάθηκαν ἀπό τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό ὡς Ἀπόστολοι, «*ἰερουργοί τοῦ Εὐαγγελίου*» καί «*τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ οἰκονόμοι*» καί, κατά συνέπεια, καί οἱ διάδοχοί τους κατ' ἀντιστοιχία πρέπει νά ἀνήκουν στό ἴδιο μέ αὐτούς φύλο καί νά ἀσκοῦν μέ αὐτούς τά ἴδια ἱερατικά καθήκοντα. Συνεπῶς κατανοεῖται ὅτι ἡ εἴσοδος τῶν γυναικῶν στίς ἱερατικές τάξεις εἶναι ἀντίθετη μέ τά ὅσα ὁ Χριστός, οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ μετέπειτα μέχρι σήμερα διάδοχοί τους διαφύλαξαν ὡς πνευματική παρακαταθήκη.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στους λόγους του περί Ἱερωσύνης κάνει λόγο ὅτι εἶναι ἀδύνατο ἡ γυναίκα νά μετέχει στήν εἰδική Ἱερωσύνη. Ἰδιαίτερα τονίζει τά ἑξῆς: «...Ὅσα δέ προανέφερα πολλοί ἀπό τοὺς ἀρχομένους θά μποροῦσαν νά ἐπιτελέσουν μέ εὐκολία, ὄχι μόνο ἄνδρες, ἀλλά καί γυναῖκες, προκειμένου ὅμως περὶ τῆς διακυβερνήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς ἐπιμέλειας τόσο πολλῶν ψυχῶν, ἡ μὲν γυναικεία φύση θά πρέπει νά ὑποχωρήσει ἐνώπιον τοῦ μεγέθους τῆς ἐξουσίας, οἱ δέ ἄνδρες στήν πλειονότητά τους θά πρέπει νά ἀποκλεισθοῦν ἐπίσης. Διότι θά πρέπει νά προτιμηθοῦν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι πλεονεκτοῦν πάρα πολύ ἐναντι τῶν ἄλλων καί εἶναι πολύ ὑψηλότεροι αὐτῶν στό μέγεθος τῆς ψυχικῆς ἀρετῆς, ὅπως ὑπερτεροῦσε στά σωματικά προσόντα ὁ Σαοὺλ ἀπ' ὅλο τό ἑβραϊκό ἔθνος, μᾶλλον δέ ἀκόμη περισσότερο, ἀφοῦ ἐδῶ τό μέτρο συγκρίσεως δέν ἀποτελεῖ τό ὕψος τοῦ ὤμου...»⁴⁷. Ἐπιπλέον σέ ἄλλο σημεῖο τοῦ λόγου του ὁ Ἱερός Χρυσόστομος ἀναφέρει τήν ἑξῆς φράση: «...Ἐνώ δηλαδή ὁ θεῖος νόμος ἀπέκλεισε τίς γυναῖκες ἀπό τήν ἱερωσύνη...»⁴⁸. Ἐπομένως, ὁ ἱερός Πατήρ ἀποδίδει τόν ἀποκλεισμό τῆς γυναικείας φύσης ἀπό τήν Ἱερωσύνη στό μέγεθος τῆς διακονίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ποικίλες μέ ἀνεπτυγμένο ἔντονα τό αἶσθημα τῆς εὐθύνης τῆς θέσεως αὐτῆς. Καί πρόκειται γιά μιὰ εὐθύνη πού ἔχουν οἱ ποικίλες ἐναντι τοῦ ἴδιου τοῦ Δημιουργοῦ.

Ὁ ἀποκλεισμός τῆς γυναίκας ἀπό τήν Ἱερωσύνη δέν εἶναι, ὅπως ἰσχυρίζονται πολλοί, ἀποτέλεσμα ἱστορικῶν συνθηκῶν καί ἐπιδράσεων τοῦ περιβάλλοντος, διότι σέ αὐτό συχνά συνέβαινε τό ἀντίθετο καί ἡ γυναίκα εἶχε πρωτεύοντα καί τονισμένο ρόλο κυρίως στά εἰδωλολατρικά μυστήρια (ἱερεῖες) καί τή μαγεία, ἀλλά ὀφείλεται στους παραπάνω πνευματικούς λόγους.

⁴⁷ Βλ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Περί Ἱερωσύνης*, σσ. 45-46.

⁴⁸ Ὁ.π., 73.

Παρ' όλα αυτά, ἡ Ἐκκλησία διαμέσου τῶν αἰῶνων ἐνθάρρυνε, μετὰ διακρίσεως, τὴ χριστιανὴ γυναῖκα, νὰ ἀσκήσει σέ συνεργασία μὲ τὸν ἄνδρα καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν φύση τῆς, τίς προσωπικὲς κλίσεις καὶ κλήσεις αὐτῆς, εὐρύτατο κύκλο διακονημάτων, ἀναφερομένων στοὺς τομεῖς τοῦ λειτουργικοῦ, τοῦ ποιμαντικοῦ, τοῦ ἱεραποστολικοῦ, τοῦ διδακτικοῦ, τοῦ κατηχητικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου. Ἡ γυναῖκα παρουσιάζεται σήμερα νὰ ἔχει ἕναν πολὺπλευρο ρόλο μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ τὴν κοινωνία πού ὄχι μόνον τὴν καταξιώνει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναδεικνύει ὡς ἄνθρωπο μὲ ξεχωριστὰ χαρίσματα ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Τὴ βλέπουμε ὡς εὐσυνειδητὴ χριστιανὴ μὲ τακτικὴ συμμετοχὴ στὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ὡς μπτέρα στὴν οἰκογένειά τῆς, ὡς κατηχήτρια στὴν ἐνορία τῆς, ὡς χριστιανὴ ἱεραπόστολο στὸν κοινωνικὸ περίγυρό τῆς, ὡς βοηθὸ σέ ἔργα ἐνοριακῆς φιλανθρωπίας, ὡς θεολόγο στό σχολεῖο, ὡς διοργανωτὴ καὶ ἐμπροσθέντων πανηγύρεων καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων στὴν ἐνορία, ὡς πρεσβυτέρη⁴⁹. Δὲν θὰ πρέπει νὰ λησμονήσουμε καὶ τὴ μεγάλη προσφορὰ τῆς γυναίκας στὸν μοναχισμό⁵⁰. Πολλὰ ἐρειπωμένα μοναστήρια μὲ μεγάλη ἱστορία στὴ χώρα ἀνοίξαν καὶ ἀναστυλώθηκαν, χάρι τῆς προσέλευσης σέ αὐτὰ μᾶς δυναμικῆς γυναικεῖας ἀδελφότητας. Αὐτὸ συνέβαλε στὴν ἀνύψωση τῆς θέσεως τῶν γυναικῶν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅπως καὶ στό προηγούμενο κεφάλαιο τονίσθηκε, τὸ ἀγιολόγιο τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐμπλουτίσθηκε ἀπὸ τὴν παρουσία πολλῶν, ἀμέτρητων ἀγίων γυναικῶν μαρτύρων, ὁσίων, μπτέρων, μυροφόρων, ἱσαποστόλων, διακόνων τῆς ἀγάπης κ.ἄ., οἱ ὁποῖες πέτυχαν τὴν «κατὰ χάριν θέωσιν» τους. Ἀκόμη καὶ τὸ κάθε ἐκκλησιαστικὸ ἔτος (1 Σεπτεμβρίου) ξεκινᾷ μὲ τὴν μνήμη σαράντα ἀγίων παρθένων καὶ ἀσκητριῶν γυναικῶν, ἀπόδειξη τῆς τιμῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ πού ἀποδίδει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴ γυναῖκα.

Οἱ γυναῖκες ἔχουν ὄντως τὴν ἰκανότητα, λόγῳ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων χαρισμάτων τους νὰ κάμουν καλύτερους τοὺς ἀνθρώπους. «*Στὴ θρησκευτικὴ*

⁴⁹ Ἡ γυναῖκα συγκεκριμένα δραστηριοποιεῖται στοὺς ἑξῆς τομεῖς: κατηχητικά, νεανικὲς ὁμάδες, κύκλοι μελέτης Ἁγίας Γραφῆς, διαλέξεις πρὸς τοὺς νέους καὶ μεγαλύτερους, Σχολές Γονέων, Σεμινάρια οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς, παιδικοὶ Σταθμοί, Ἐκκλησιαστικὰ Σχολεῖα, Κατασκηνώσεις, Σπίτια Γαλήνης, Φιλανθρωπικὰ Ἰδρυάματα, βοήθεια ἀναξιοπαθούντων κατ' οἶκον, Χορωδίες, Σχολές Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ ἀγιογραφίας, Σχολές ἐκμαθήσεως διαφορῶν τεχνῶν, Συμβούλια Ἱερῶν Ναῶν, Διοικητικὰ Συμβούλια Ἰδρυμάτων καὶ προσκυνημάτων, Ἑρμηνεῖς Ἐπιτροπές, Φιλόπρωχα ταμεία, ἐκκλησιαστικὰ ὑπηρεσία στὰ νοσοκομεῖα, Αἰμοδοσία, Κοινωνικοὶ Λειτουργοὶ Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ Ἰδρυμάτων, ἀντιαιρετικὴ δράση καὶ τόσα ἄλλα πού ἀναδεικνύουν τὸν γυναικεῖο δυναμισμό.

⁵⁰ Βλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, *Γυναῖκα καὶ Ἱερωσύνη*, σ. 492.

ζωή ή γυναίκα είναι τό ισχυρό φύλο» διακηρύσσει ό Π. Εϋδοκίμωφ⁵¹. Η γυναίκα σέ όλους τούς τομείς τοϋ εκκλησιαστικοϋ έργου μπορεί νά προσφέρει πολλά. Είναί πολύ χαρακτηριστικές οί σκηνές, τίς όποίες περιγράφει στά έργα του ό Παπαδιαμάντης, γιά τίς όμάδες τών φιλακόλουθων γυναικών, οί όποίες συνοδεύουν τόν ιερέα γιά νά τελέσει τί Θεία Εϋχαριστία στά διάφορα γραφικά έξωκλήσια τοϋ νησιοϋ τής Σκιάθου. Αυτές προετοιμάζουν καί συνιστοϋν τίν φυσική σάρκα τής λειτουργίας. Έχουν ζυμώσει τό πρόσφορο, φέρουν μαζί τους τό κρασί, τό λάδι, τό λιβάνι, τά κεριά, εϋπρεπίζουν τόν ναό, ψάλλουν τί λειτουργία.

Από τά παραπάνω συνάγεται ό καθοριστικός καί κυρίως σπουδαίος ρόλος πού διαδραματίζεται από τί γυναίκα τόσο μέσα στην εκκλησιαστική ιστορία όσο καί σήμερα στην όρθόδοξη εκκλησιαστική κοινωνία. Μέ έντονα χρώματα σκιαγραφείται ή παρουσία τής γυναίκας στά σημαντικότερα εκκλησιαστικά γεγονότα αφού όχι μόνο συμμετέχει αλλά διαδραματίζει καί πρωτεύοντα ρόλο (π.χ. ή Παναγία). Η αξία τής γυναίκας δέν υποβιβάζεται έναντι τής ανδρικής ρώμης, άκόμη καί αν αυτή δέν αξιώνεται τής ιερατικής τιμής. Αντίθετα, είναι αυτή πού πρωτοστατεί στην διάσωση τοϋ ανθρώπινου προσώπου από τίς ποικίλες προκλήσεις πού δέχεται σέ καθημερινό επίπεδο. Η πνευματική άνωτερότητά της, ή καλλιέπεια τοϋ ήθους της, ή κοινωνική ευαισθησία της καί ό πλούσιος ψυχισμός της τίν διακρίνουν ως μιά ξεχωριστή όντολογική ύπαρξη, ή όποία αναζητά πολλές φορές τί σωτηρία τοϋ άλλου. Άρα ή γυναίκα μπορεί νά μίν μετέχει στην Ίερωσύνη όπως ό άνδρας σύμφωνα μέ τίν όρθόδοξη εκκλησιαστική παράδοση, αλλά καταξιώνεται μέσα από τίν πολύπλευρη πνευματική προσφορά της καί εκκλησιαστική διακονία της.

Έπίλογος

Είναί πραγματικά άξιοθαύμαστο νά συναντά κανείς μέσα στην εκκλησιαστική ιστορία, παραδείγματα χριστιανών γυναικών πού μέ τίν προσωπική τους πορεία ενίσχυσαν τό άπολυτρωτικό έργο τής Έκκλησίας. Μάρτυρες, όσιες, μπότερες, ίσαπόστολες, διακόνισσες καί πολλές άλλες κατηγορίες άγιων γυναικών άποτέλεσαν καί άποτελοϋν πρότυπα ένάρετου βίου καί θυσιαστικής διακονίας γιά όλους τούς άκολουθοϋντες τίν χριστιανική πίστη καί αλήθεια. Αυτές οί χαριτωμένες από τόν Θεό προσωπικότητες καί ξεχωριστές όντολογικές ύπαρξεις μέσα από τίν ζωή τους δίνουν αξία καί κατοχυρώνουν τόν λόγο ύπαρξης

---

⁵¹ Βλ. Π. ΕΥΔΟΚΙΜΩΦ, *Η γυναίκα*, σ. 229.

για όλες τις γυναίκες που έπονται στην ιστορία και φθάνουν έως σήμερα. Είναι οί φωτεινοί όδοδείκτες της κάθε γυναίκας, αφού πέραν των άλλων φανερώνουν την αξία και την μεγίστη σημασία της πολύπλευρης γυναικείας προσφοράς στο ευρύτερο κοινωνικό «γίγνεσθαι». Έξυψώνουν την θέση της γυναίκας, αντικρούοντας τις απόψεις περί «ασθενούς φύλου», αλλά και την εξισώνουν με την θέση των ανδρών, τη στιγμή που απολαμβάνουν τά ίδια πνευματικά εχέγγυα και τυγχάνουν ίδιας αναγνώρισεως στην Όρθόδοξη Έκκλησία.

Η γυναίκα όμως είναι ίση σέ όλα μέ τον άνδρα μέσα στην Όρθόδοξη Έκκλησία; Πολλοί σπεύδουν νά δώσουν αρνητική απάντηση, γιατί θεωρούν ότι ό αποκλεισμός της γυναίκας από τό δικαίωμα του «ιερατεύειν» στην όρθοδοξία καταργεί την ισότητα μεταξύ άνδρα και γυναίκας. Καί βέβαια είναι έσφαλμένη ή αντίληψη αυτή, διότι ό αποκλεισμός αυτός δέν πραγματώνεται λόγω διάκρισης φύλου. Η μί είσοδος της γυναίκας στις τάξεις του κλήρου αποτελεί κοινή έκκλησιαστική συνείδηση, απορρέουσα από την αποστολική παράδοση και την Παύλεια διδασκαλία. Άν θέλαμε νά συνοψίσουμε τους λόγους⁵² της μί μετοχής των γυναικών στην *ειδική Ίερωσύνη*, θά αναφέραμε τους εξής:

I. Η γυναικεία φύση αντιβαίνει στην έννοια της «*πατρότητας*», στην όποία εισέρχεται ό κληρικός μέσω της Ίερωσύνης, ό όποιος κλήθηκε όχι για νά καταλάβει μιά βιοποριστική εργασία από αυτές που υπάρχουν στην κοινωνία, αλλά για νά είναι μέτοχος της Ίερωσύνης του Χριστού «*εις τύπον και τόπον του Θεανδρικού αυτού Προσώπου*».

II. Επί παραδειγματος του Κυρίου ήμων Ίησού Χριστού, ό Όποιος δέν επέλεξε καμία γυναίκα ανάμεσα στους 12 αποστόλους.

III. Επί παραδειγματος της Θεοτόκου, ή όποία δέν άσκησε ιερατικό λειτουργήμα μέσα στην Έκκλησία, παρότι αξιώθηκε νά γίνει ή μητέρα του Σαρκωθέντος Υίου και Λόγου του Θεού.

IV. Επί της Αποστολικής Παράδοσης, κατά την όποία οί Άπόστολοι, ακολουθώντας τό παράδειγμα του Διδασκάλου τους, ποτέ δέν χειροτόνησαν γυναίκες.

V. Οί θέσεις του αποστόλου Παύλου στις σχετικές έπιστολές του για την θέση των γυναικών μέσα στην Έκκλησία, και τέλος

VI. Τό κριτήριο της αναλογίας, σύμφωνα μέ τό όποιο, αν επιτρεπόταν ή άσκηση του ιερατικού λειτουργήματος από γυναίκες, τότε θά έπρεπε νά έχει άσκήσει τέτοιο λειτουργήμα πρωτίστως ή Θεοτόκος.

⁵² Βλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, *Γυναίκα και Ίερωσύνη*, σ. 490.

Άσφαλῶς καί τό θέμα τῆς μί ἐφικτῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν ἐξαντλεῖται μόνο στους παραπάνω λόγους. Ὡς θέμα ἔχει πολλές παραμέτρους καί προεκτάσεις. Μέ βάση ὅσα ἐκτέθηκαν στήν παρούσα ἐργασία, εἶναι ἀξιοπρόσεκτο τό γεγονός ὅτι ὅλη ἡ βιβλική, ἐκκλησιολογική, νομοκανονική καί πατερική παράδοση δέν εἰσηγεῖται, ἀλλά οὔτε καί ἀνέχθηκε τήν ἀνάληψη τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος ἀπό μέρος τῆς γυναίκας. «*Τό λειτουργημα αὐτό ἀνέκαθεν ἀνῆκε καί ἀσκοῦνταν ἀπό τούς ἄνδρες, ὄχι ὡς ἕνα προνόμιο, ἀλλά ὡς καθῆκον μέ τό ἀνδρικό φύλο, γιατί ἔτσι θέλησε καί παρέδωσε ὁ Χριστός*»⁵³. Ἐτσι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πιστή στή μέχρι τώρα ἱστορική πράξη καί ζωή τῆς, δέν δέχεται νά θεσμοθετήσει τήν χειροτονία τῶν γυναικῶν. Ἄν συμβεῖ κάτι ἀντίθετο, δηλ. νά υἰοθετήσῃ τόν θεσμό τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν, συνιστᾷ προσβολή κατά τῶν ἐντολῶν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς πίστεως, Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐν κατακλείδι, ἡ γυναίκα δέν μπορεῖ νά λάβῃ τήν Ἱερωσύνη σύμφωνα μέ τήν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική παράδοση, σέ ἀντίθεση μέ τήν Ἀγγλικανική ἐκκλησία, ἡ ὁποία δέν αἰσθάνθηκε καμία δυσκολία στό νά υἰοθετήσῃ τόν θεσμό τῆς χειροτονίας γυναικῶν. Γι' αὐτούς ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖται κενός λόγος, ἢ ἀκόμη καί ἐπιζήμιος, καθῶς καί ἡ ὄντολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης εἶναι στήν πραγματικότητα πράξη ἀνυπόστατη. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέσῳ τοῦ πληθωρικοῦ πνευματικοῦ λόγου τῆς ὄχι μόνο ὑπερτονίζει τήν πλούσια παρακαταθήκη τῆς καί τήν μεγίστη ἀξία τῆς ἱερατικοῦ ὑπουργήματος, ἀλλά καί ἀσχολεῖται μέ τό θέμα τῆς ἐφικτῆς ἢ μί Ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν ἐπιδιώκοντας νά ἀποσαφηνίσει σέ ὅλους τήν ἀντικανονικότητα τῆς πράξης αὐτῆς. Τέλος, ἡ γυναίκα μέ βάση τήν ὀρθόδοξη χριστιανική ἀντίληψη μπορεῖ νά μῖν γίνεται ἱερέας «τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ», ἀλλά καθίσταται ἱερέας τοῦ μυστηρίου τῆς μητρότητας⁵⁴ μέσῳ τῆς τεκνοποιίας, ἑνός γεγονότος μοναδικοῦ καί ἀνεπανάληπτου στή ζωή τοῦ κάθε ἀνθρώπου.

⁵³ Βλ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ, *Ἀνάλεκτα*, σ. 229.

⁵⁴ Παρ' ὅλο πού ἡ Εὐα ἐξέπεσε ἀπό τήν ἰδανική εἰκόνα τῆς γυναίκας, ἀνταποκρίθηκε πλήρως στόν θεῖο προορισμό τῆς, ὡς σύζυγος καί μητέρα. Ὁ Παράδεισος εἶχε ἀπολεσθεῖ. Αὐτό τό γνώριζε πολύ καλά, ἀλλά, παράλληλα μέ αὐτή τήν ἀπώλεια ἀναδύθηκε ἡ ὑψηλή καί ὑπέροχη ἔννοια τῆς μητρότητας καί τῆς φροντίδας τῶν τέκνων πού αὐτή ἀπαιτεῖ. Ξέρεε πολύ καλά ὅτι καί αὐτό τό ὑπέροχο πρόνομο τό ὀφείλει στόν Θεό, γι' αὐτό καί ὅταν ἀποκτᾷ τόν πρωτότοκο υἱό τῆς δηλώνει μέ καμάρι «*Ἐκτεσάμην ἀνθρώπον διά τοῦ Θεοῦ*». Στό πρόσωπο τῆς Εὐας, ἡ μητρότητα μεταμορφώνεται σέ μεγάλη προσφορά καί ὑψηλό προορισμό. (Βλ. καί ΕΛ. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ, *Ἱστορική Πορεία τῆς Γυναίκας*, σ. 133.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, «Λόγος 6, 9», *P.G.* 35.

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ, «Πρός Μαγνησεῖς», 6,1 ΒΕΠΕΣ 2.

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ, «Επιστολή 2», 52, *P.G.*78.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Ἔκδοσις Ἀκριβοῦς Ὁρθοδόξου Πίστεως, (Κείμενο-Μετάφραση-Εἰσαγωγή & Σχόλια Νίκου Ματσούκα)*, ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1976.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Περί Ἱερωσύνης: Περί Ἱερωσύνης Λόγοι ζ' (Εἰσαγωγή καὶ ἀπόδοσις στὴ νεοελληνικὴ Βασίλειος Καραγιωργος)*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 2004.

Τοῦ Ἰδίου, *Θέματα Ζωῆς Α' (ἀπὸ τίς ὁμιλίες τοῦ ἁγίου)*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου Ὁρωποῦ Ἀττικῆς, Ἀθήνα 2003.

Βοηθήματα

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘ., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἱστορία τῶν δομῶν διοικήσεως καὶ ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (εἰκοστὸς αἰώνας)*, ἔκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2007³.

ΑΡΓΥΡΟΥ Δ., Ἀρχμ., *Κλήσεως Ἐπουρανίου Μέτοχοι: Κλήσεως Ἐπουρανίου Μέτοχοι-Ἐγκόλπιο Ὑποψηφίου Ἱεροσπουδαστί & Ὑποψηφίου Κληρικοῦ*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 2004.

ΔΕΛΗΚΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘ., *Ἡ Πίστις: Ἡ Πίστις τῶν Ὁρθοδόξων*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1992.

ΔΕΣΠΟΤΗ Σ., *Εὐαγγέλια: Ὁ Κώδικας τῶν Εὐαγγελίων (Εἰσαγωγή στὰ Συνοπτικὰ Εὐαγγέλια καὶ Πρακτικὴ Μέθοδος Ἑρμηνείας τους)*, ἔκδ. Ἄθως, Ἀθήνα 2007.

Ἐγκυκλοπαίδεια, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, τόμ. 19 Ἀθήνα 1993.

ΕΥΔΟΚΙΜΩΦ Π., *Ἡ γυναῖκα: Ἡ γυναῖκα καὶ ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου*, Θεσσαλονίκη 1992.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ Γ., *Πρωτοπρεσβυτέρου, Ποιμένες: Ἀθθεντικοὶ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Συμμετρία, Ἀθήνα 2008.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ Κ., *Πρωτοπρεσβυτέρου, Ὁ χριστιανικὸς ναός: Ὁ χριστιανικὸς ναός καὶ τὰ τελούμενα σέ αὐτό*, ἔκδ. Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Ἀλεξάνδρεια 1921.

ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥΔΗΣ ΕΜ., *Ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ὡς Μητροπολίτης Ἀθηνῶν*, ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2008.

ΚΟΥΤΣΑ ΣΥΜΕΩΝ, Μητροπολίτου Νέας Σμύρνης, Ίερωσύνη: *Ἡ Ίερωσύνη Μου (Κείμενα Ίερατικῆς Εὐθύνης)*, ἔκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2007.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μ., Ίερωσύνη καὶ Παλαιά Διαθήκη: «Ὁ Θεσμός τῆς Ίερωσύνης σπὴν Παλαιά Διαθήκη» *Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου στελεχῶν Ίερῶν Μητροπόλεων μὲ θέμα «Τὸ μυστήριον τῆς Ίερωσύνης»*, (Ν. Προκόπι Εὐβοίας 19-20 Σεπτεμβρίου 2005), ἔκδ. Ἐπικοινωνιακὴ καὶ Μορφωτικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2006, σσ. 55-68.

ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ Γ., Χριστιανικὴ Ἠθικὴ: *Χριστιανικὴ Ἠθικὴ*, ἔκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1995.

ΜΑΤΣΟΥΚΑ Ν., Δογματικὴ Β': *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ θεολογία, (Ἐκθεση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως σὲ ἀντιπαράθεση μὲ τὴν δυτικὴ Χριστιανοσύνη)*, τόμ. Β', ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1988.

Τοῦ Ἰδίου, Δογματικὴ Γ': *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ θεολογία, (Ἀνακεφαλαίωση καὶ Ἀγαθοποιία- Ἐκθεση τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας)*, τόμ. Γ', ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1997.

ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ Γ., Λεξικό: *Λεξικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, ἔκδ. Κέντρο Λεξικολογίας, Ἀθήνα 2002.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ ΑΠ., Κριτικὴ Θεολογία: *Κριτικὴ Θεολογία (Κοινωνικὲς προεκτάσεις τοῦ θεολογικοῦ προβληματισμοῦ)*, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2002.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ Ν., Ἀνάλεκτα: *Ἀνάλεκτα (Περὶ τοῦ ὄντως ὄντος καὶ τῶν ὄντων)*, τόμ. Α', ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2002.

ΝΤΑΝΑ Π., Ἀρχμ., *Μεγάλα θαύματα καὶ μνημόματα ἀπὸ τῆ ζωῆ τῶν ἁγίων μας (Ίερατικὲς Ἐμπειρίες)*, Ἀργίνο 2006.

ΣΙΩΤΟΥ Μ., Ἡ Καινὴ Διαθήκη: *Ἡ Καινὴ Διαθήκη περὶ τῆς ἰσότητας τῶν δύο φύλων*, Ἀθήνα 1982.

ΤΣΟΛΑΚΙΔΗ Χ., Ἀγιολόγιο: *Ἀγιολόγιο τῆς Ὁρθοδοξίας*, ἔκδ. Χρ. Τσολακίδη, Ἀθήνα 1999².

ΦΕΙΔΑ ΒΛ., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α': *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τὴν Εἰκονομαχία)*, τόμ. Α', Ἀθήνα 2002³.

ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ Ι., Χειροτονίες: «Ἱστορικὴ ἐξέλιξη καὶ τάξι τῶν χειροτονιῶν», *Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου στελεχῶν Ίερῶν Μητροπόλεων μὲ θέμα «Τὸ μυστήριον τῆς Ίερωσύνης»*, (Ν. Προκόπι Εὐβοίας 19-20 Σεπτεμβρίου 2005), ἔκδ. Ἐπικοινωνιακὴ καὶ Μορφωτικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2006, σσ. 175-194.

ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ ΕΛ., Ἀρχαιολογία-Θεσμολογία: *Βιβλικὴ Ἀρχαιολογία καὶ Θεσμολογία - Εἰδικὰ Θέματα*, τεύχ. Β', ἔκδ. Συμμετρία, Ἀθήνα 2008.

Τῆς Ἰδίας, *Ἱστορική Πορεία τῆς Γυναίκας: Ἱστορική Πορεία τῆς Γυναίκας στή Βίβλο καί Ἰσότητα τῶν Δύο Φύλων*, ἔκδ. Συμμετρία, Ἀθήνα 2005².

ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ Π., *Θέματα Κανονικοῦ καί Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, τόμ. Α΄, Ἀθήνα 1994.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Μητροπολίτου Χαλκίδος, *Γυναίκα καί Ἱερωσύνη: «Ὁρθόδοξη Παράδοση καί ἡ ἱερωσύνη τῶν γυναικῶν», Πρακτικά Ζ΄ Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων μέ θέμα «Τό μυστήριό τῆς Ἱερωσύνης», (Ν. Προκόπι Εὐβοίας 19-20 Σεπτεμβρίου 2005)*, ἔκδ. Ἐπικοινωνιακή καί Μορφωτική Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2006, σσ. 477-496.